

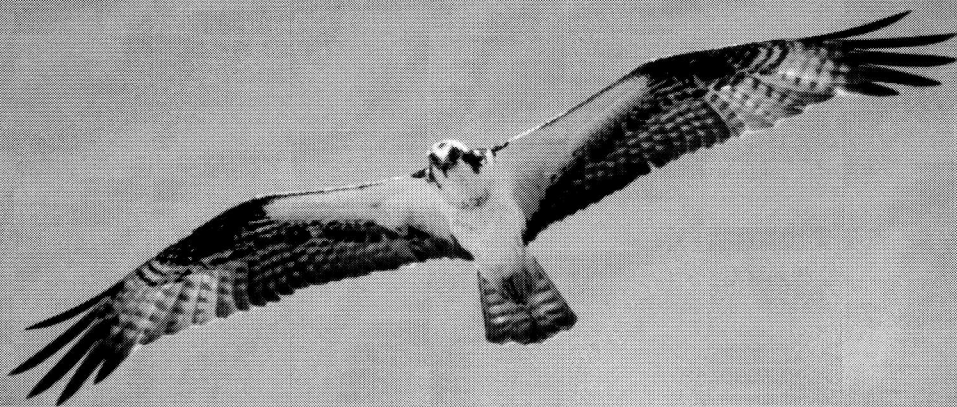
De Blauwe Klauwier

in dit nummer

- **Nestkastverslag steenuilen 2005-2010**
- **Een halve eeuw broedvogelonderzoek in de Malpie**
- **Geslaagd broedgeval van Zwarte wouw in zuidoost Brabant**

Colofon

Redactie

Wim Deeben
Alfonso Gil Cantabrana
Robert Kastelijn
Jacques van Kessel
Jan Wouters

Redactie-adres

Jan Wouters (eindredacteur)
De Braken 11
5541 AC Reusel
Telefoon: 0497-642391
E-mail: janenmargo@chello.nl

Omslag

Foto: **Marijn Heuts**,
Zwarte wouw
Ontwerp: Harold Bierens

Fotobijdrage

© bij de betreffende fotografen

Uitgave

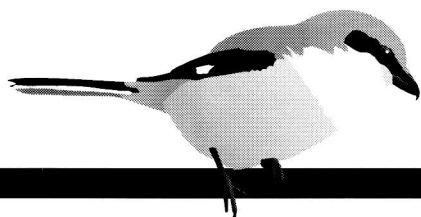
Vogelwerkgroep de Kempen
Postbus 386
5500 AJ Veldhoven

Oplage

105 exemplaren

Wijze van aanleveren

Kopij bij voorkeur als 'Wordbestand' aanleveren. Wanneer literatuurgegevens verwerkt worden, moet de bron worden aangegeven. Indien tabellen, figuren en foto's in het artikel zijn verwerkt, dient duidelijk in de tekst worden verwezen en zo nodig waar deze geplaatst moeten worden. De fotobestanden (JPG-formaat) dienen ook aangeleverd te worden. Grafieken worden in **zwart-wit** (grijstinten) aangeleverd. Artikelen worden door de redactie doorgenomen op inhoudelijke kwaliteit en taalgebruik. Foto's waarbij sprake is van verstoring worden **niet** gepubliceerd. De redactie behoudt het recht wijzigingen door te voeren.

© Copyright

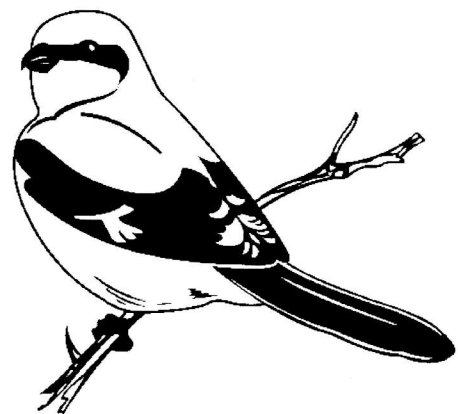
Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

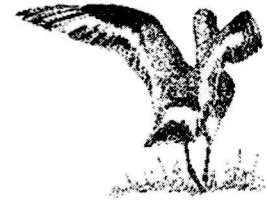
Inhoud

- 2 **Vogelvaria**
- 8 **Webnieuws**
- 10 **Nestkastverslag steenuilen in de Kempen 2005-2010**
Wil de Veer
- 13 **Een halve eeuw broedvogelonderzoek in de Malpie**
René van Gompel
- 19 **Natureiland Lesbos**
Wim Deeben
- 26 **Wij spraken met... Peter Zomer**
Mark Sloendrecht
- 31 **Geslaagd broedgeval van zwarte wouw (Milvus migrans) in zuidoost Brabant**
Pieter Wouters en Wil de Veer
- 35 **Wulp met kleurringen (deel 2)**
Pieter Wouters
- 36 **Eurobirdwatch 2011**
Jacques van Kessel
- 38 **Activiteiten**
- 39 **Leesvoer**
- 40 **Wegwijzer**

Vogelvaria

DE PUTTER ALS BROEDVOGEL IN DE KEMPEN?

Jacques van Kessel

In enkele gebieden in de Kempen worden steeds vaker putters in het broedseizoen waargenomen. In de buurt van Hoogeloon is er waarschijnlijk in 2011 een broedgeval geweest (med. Rien Kelders). Op een locatie in Eindhoven noord is er een zeker broedgeval geweest. Wim Deeben heeft een broedende putter gefotografeerd in Eindhoven noord in 2011. Op naastliggende foto is goed te zie hoe goed deze putternest mooi zit verborgen in een boom.

De putters kunnen we vaak aantreffen in ruige braakliggende terreinen met veel kruiden en wat struikjes. Soms kun je Putters ook wel aantreffen in dichte bomen maar ook bijvoorbeeld in coniferen. Dus een oproep aan iedereen om ook in 2012 eens extra te gaan letten op putters in het broedseizoen in de Kempen, en gegevens doorgeven. ■

Foto: Wim Deeben

SPIEGELEN 2011

Wiebe Witteveen

Op 24 april 2011 zijn we weer wezen spiegelen bij haviksnesten. Daarbij waren aanwezig Douwe en Wiebe Witteveen, Tijn en Bart Bekkers. We spiegelden dit jaar 11 nesten. Opvallend was dat de meeste al vast zaten te broeden. Vroeger als normaal. Bij elk nest dat gespiegeld wordt, lopen we rond door het nestbos op zoek naar pluk- en prooiresten. En niet onbelangrijk ruiveren verzamelen voor leeftijds- en individuele herkenning. Ook leiden we aan de veren de *turnover* en eventuele vervolging af. Op 27 april ook wezen spiegelen met onder andere Frans Huybers, Mart van den Broek en Johan Maas onder supervisie van Douwe en Wiebe Witteveen.

< Resultaten >

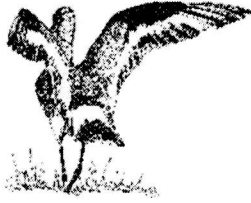
Nest	Eieren
1	5
2	4
3	4
4	3
5	3
6	3
7	4
8	4
9	4
10	3
11	5

Opvallend:
2 keer een 5-legsel
5 keer een 4-legsel
4 keer een 3-legsel

Foto: Wiebe Witteveen

Samen 42 eieren met gemiddeld 3,81 eieren per nest. Een zeer hoog gemiddelde dit jaar. ■

Vogelvaria

OEHOE OP GOLFBAAAN WELSCHAP (BUBO BUBO)

Wil de Veer

Op 15 september was ik op de golfbaan om foto's te maken. Vlak bij de Driving Range was het erg onrustig met alarmsignalen van diverse soorten vogels. Het was een kakofonie van geluid en er kwamen steeds meer vogels op af. Het vermoeden bestond dat er een sperwer of havik zou zitten maar die gaan als het te gek wordt wel weg.

Toch maar eens gaan kijken. Het bleek dat een oehoe de oorzaak was van alle commotie. Vlug de telkens gepakt en het resultaat kan u hier zien. De uil zag het rustig aan en heeft nog de hele dag in de boom gezeten. De volgende dag was de oehoe niet meer terug te vinden en helaas werden er ook geen braakballen gevonden.

Foto: Wil de Veer

Foto: Wil de Veer

< Informatie over deze grote krachtige uil >

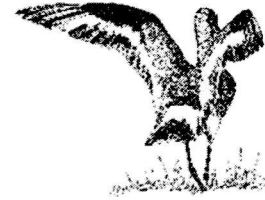
De oehoe is een van de grootste uilensoorten ter wereld. De naam van de vogel heeft deze te danken aan zijn roepgeluid. Vooral in de late winter laat het mannetje zijn imposante "Oehoe"-roep horen.

Het mannetje is gemiddeld 60-64 cm groot en heeft een spanwijdte van 155-159 cm. Vrouwtjes zijn forser en breder in de schouders met een grootte van zo'n 65-70 cm en een spanwijdte van 165-190 cm. De maximale

leeftijd is zeventig jaar. De oehoe is door zijn grootte, zijn massieve lichaam en dikke kop met geen andere uilensoort in Europa te verwarren. Kenmerkend aan de kop van de oehoe zijn de grote ogen en de vaak lange oorpluimen. De kleur van het oog varieert van felgeel tot vuuroranje. De oorpluimen zijn overwegend zwart van kleur en worden gevormd door een aantal veren die door een aparte spier op het hoofd worden bewogen. De snavel is zwart en ligt verzonken in een wit gevederde keelplooi.

Vogelvaria

Het verenkleed is overwegend geel/bruin met zwarte accenten. Laatstgenoemde zijn het duidelijkst te zien op de rug en de bovenzijde van de vleugels. Op de borst is het verenkleed kenmerkend okergeel gekleurd en met een witte vlek. De poten van de oehoe eindigen in forse klauwen.

< Voedselkeuze >

Vogelaars spreken van een vogel die alles wegvangt wat er in de omgeving te halen valt. In Nederland gaat het daarbij om zwarte kraaien, eksters, roeken, kauwen, gaaien, houtduiven, roofvogels, alle soorten uilen, muizen, ratten, hazen, konijnen, egels, jonge fazanten, marterachtigen en jonge vossen. Men kan stellen dat de enige vijand van de oehoe de mens is. Houtduiven, muizen, ratten, egels en kraaiachtigen vormen het voornaamste stapelvoedsel van de oehoe in Nederland.

De oehoe is als opportunistisch jager net zo verrassend voor zijn onderzoekers als voor zijn prooien. De oehoe overvalt kraaiachtigen, roofvogels en uilen op hun slaapplekken na hen eerst enige tijd gade te hebben geslagen vanaf een uitkijkpost. De oehoe kan urenlang stil op een uitkijkplaats blijven zitten tot er een prooi langs komt. In een duikvlucht valt de uil de prooi aan om hem op de plukplaats te ontdoen van veren en huid. Egels worden vakkundig ontdaan van hun stekels. De oehoe is in staat om jonge vossen en reeën te slaan. In slechte tijden kan de oehoe ook gedurende lange tijd van aas leven.

Oehoes zijn in tegenstelling tot andere uilen niet dagblind en kunnen dus ook overdag goed zien. De oehoe kan zijn kop volledig naar achter draaien. Door de combinatie van een bijzonder goed gehoor en zicht kan de oehoe kleine prooien al van verre opsporen. Het is een echte opportunist als het om voedsel en broedgedrag gaat.

< Voortplanting >

Na een jaar zijn de vogels geslachtsrijp. Het is echter pas in het derde levensjaar dat de oehoejongen zich voldoende vaardigheden eigen hebben gemaakt om zich in de vrije natuur voort te planten. Oehoes zijn niet monogaam.

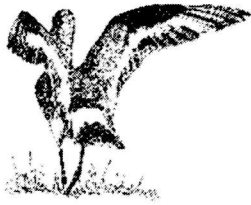
Vermoedelijk onderhoudt het mannetje meerdere vrouwtjes in een territorium gedurende de voortplantingsperiode. De balts vindt in februari en maart plaats. Mannetjes roepen dan intensief en voeren eveneens demonstratievluchten uit die als doel hebben de vrouwtjes te imponeren. De mannetjes wijzen de uiteindelijke broedlocatie aan, vaak op rotsachtige richels. Het mannetje voert ook vaak vers gevangen prooien aan vrouwtjes, eveneens om te imponeren.

In het voorjaar worden twee tot vier eieren gelegd. Het vrouwtje broedt alleen. Het mannetje speelt met name de eerste weken een belangrijke rol. Hij voorziet het vrouwtje van voedsel. Meestal vindt de voedseloverdracht in de broedtijd plaats buiten het nest. Het vrouwtje is dan meestal niet langer dan tien minuten van het nest. Ze verlaat haar broedsel gemiddeld een keer per etmaal. Soms twee keer.

Foto: Wil de Veer

Vogelvaria

De oehoes jagen meestal in de schemering, maar als ze jongen hebben ook wel overdag. Er worden bij of in het nest vaak voorraden aangelegd. Na ongeveer 34 dagen komen de grijs-witte jongen uit. Na 28 tot 30 dagen verlaten de jongen het nest. Ze kunnen dan lopen, springen en klimmen met behulp van vleugelslagen. Na een week of tien kunnen ze vliegen. In de herfst verlaten ze het ouderlijk nest.

< Waarnemingen in Nederland >

Een eeuw bijna niet in Nederland gezien, maar sinds een paar jaar is de oehoe, een soort die op de Rode Lijst staat, terug in Nederland. In de Achterhoek en Limburg hebben dit broedseizoen zes paren oehoes gebroed, waarvan vijf succesvol. Dit meldt uilenonderzoeker Gejo Wassink, die gebruik makend van zenders het Achterhoekse broedgeval van 's werelds grootste uil heeft gevolgd. Het bleek dat jonge oehoes tot wel 150 Km afleggen voordat zij een territorium innemen. Tijdens deze dispersie schuwen de oehoes niet om grote steden aan te doen. In de winterperiode verblijven de vogels in een gebied van 7 tot 45 Km².

De opmars van de oehoe is te danken aan de grootschalige herintroductieprogramma's sinds de jaren zestig in Duitsland en die aan het begin van dit millennium werden afgerond. Al meer dan een eeuw broedde de oehoe nauwelijks in Nederland. Maar nu lijkt de populatiedruk vanuit Noordrijn-Westfalen en andere delen van Duitsland op die van Limburg erg groot. Zo werden verschillende mannetjes oehoe's die in het verkeer of in het prikkeldraad stierven, al binnen een jaar door een ander vervangen.

Door populatiedruk uit het Teutoburgerwald over de grens bij Enschede verwacht Wassink, die roofvogels ringt in de Zuidwestelijke Achterhoek, dat de oehoe binnenkort ook Overijssel koloniseert. Van deze enorme vogel, enkele slagen groter dan de buizerd, zijn in deze provincie inmiddels verschillende waarnemingen gedaan. In totaal zou in Nederland volgens Wassink ruimte kunnen zijn voor vijftig paar oehoes.

De opmars van de oehoe betekent slecht nieuws voor de havik. De oehoe is zowel voedselconcurrent als predator van de havik. Een studie in een 256 vierkante kilometer groot bosgebied in Sleeswijk Holstein toonde aan dat het aantal havikbroedparen met komst van de uil significant daalde, van 18 paar in 1989 naar 6

paar in 2002. Ondanks zijn grootte blijkt de uil makkelijk over het hoofd te zien. Zo viel dit jaar het Achterhoekse paar pas op nadat het al enkele weken broedde. Dit ondanks intensief zoeken in hetzelfde gebied, waar in 2003 voor het eerst een oehoepaar jongen grootbracht. Mogelijk zijn er in Nederland daarom al meer paren aanwezig dan met zekerheid is vastgesteld.

Of de oehoe ook werkelijk de vijftig paren in ons land haalt hangt af van het broedgedrag van de uil en de mate waarin de vogel dit kan aanpassen. Uilen die in steengroeven of op een rotswand zijn geboren kiezen dit zelf ook als broedlocatie uit. Vanwege het gebrek aan steengroeven in Nederland zullen de uilen hier in bomen moeten leren broeden.

Tot nu toe is er één broedend paar in een boom in de Achterhoek gevonden maar dit lijkt een uitzondering. In Duitsland, onze voorraadkast wat oehoes betreft, is geen enkel nest in een boom gevonden afgezien van het Teutoburgerwald en Sleeswijk-Holstein. De meeste paren bouwen nesten in groeves, op hellingen of de kale bosbodem. Ook alle Limburgse oehoes broeden uitsluitend in groeves of op (kunst)hellingen. Zo is een broedend paar aangetroffen op de helling van een oude vuilnisbelt.

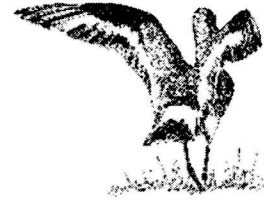
Limburgse ornithologen die de oehoes volgen, drie broedparen zijn van zenders voorzien, hullen zich in stilzwijgen over de exacte locaties van de broedparen. Dit uit angst dat de territoria worden verstoord. Om deze reden wordt ook de exacte locatie van de oehoes in de Achterhoek verzwegen.

Alleen de oehoes in de ENCI-groeve bij Maastricht zijn, op ruime afstand, vrij te bezichtigen. Oehoes zijn standvogels maar in de winter kunnen deze grote uilen flinke afstanden afleggen en zwerfend tot op grote afstand van het broedgebied worden aangetroffen.

De uil wordt steeds vaker binnen de bebouwde kom waargenomen. 'De oehoe lijkt zijn schuwheid voor mensen te hebben afgelegd', zegt Wassink. 'Met enige regelmaat krijgen we waarnemingen door van mensen die melden dat ze 's avonds een enorme zwarte schim door het dorp zagen vliegen. Ik vermoed dat de uilen die door de herintroductieprogramma's met mensen in aanraking zijn geweest, en de jongen daarvan minder schuw zijn. Ook de Achterhoekse oehoe's bleken onverstoort terwijl op nog geen tien meter afstand spelende kinderen gilden.'

Vogelvaria

Vanwege het unieke heb ik de melding doorgegeven aan Gejo Wassink. Dit is zijn antwoord: "Omdat ik de oehoe op jouw foto er op de een of andere manier wat vreemd uit vond zien heb ik de foto doorgemailed naar een expert in Duitsland.

Beide zijn we van mening dat de bandering (erg smal en erg scherpe tussenbandering) niet erg typisch is voor de Europese oehoe. Wij vrezen voor opnieuw een ontsnapt exemplaar, maar mogelijk niet 100% raszuiver. Precies waar we

altijd zo bang voor zijn: vervuiling van het erfelijke materiaal wanneer een dergelijke oehoe zich zou gaan voortplanten met wilde soortgenoten.

Dit jaar zijn er overigens alweer 21 ontsnapte oehoes geregistreerd in Nederland, vorig jaar 29 en de jaren daarvoor 17. Er zijn dus ontzettend veel mensen die zo'n dier in huis houden en waar hij vroeg of laat ontsnapt, of misschien laten sommigen hem wel vrij omdat ze geen zin hebben om de vogel nog langer te verzorgen". ■

Deel van de tekst overgenomen van Gejo Wassink

VERSLAG GROTE GELE KWIKSTAART

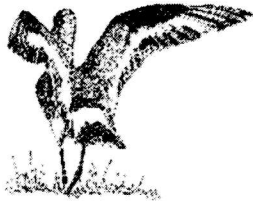
Wiebe Witteveen

De opzet was een onderzoek te doen naar de aanwezigheid van de Grote gele kwikstaart en eventueel nestresultaten. Daarvoor heb ik een aantal beken onderzocht.

< Gebieden >

Beek	Bruggen	Stuwen	Balken	Atlasblok
Bulder Aa Vanaf de A2 tot aan de weg Maarheeze-Soerendonk	6	4		57-16
Strijper Aa Vanaf de Belgische grens tot aan de A2	9	3	3	57-26 en 57-16
Keersop Van de Belgische grens Voorste Aa tot waar de Keersop in de Dommel opgaat	11	1		57-23, 57-14 en 51-54
Tongelreep Vanaf de Achelse Kluis tot Eindhovense Weg in Aalst	13			57-25 en 51-55

Vogelvaria

< Opzet en werkmethode >

Al de beschreven gebieden heb ik slechts eenmaal bezocht, dus de mogelijkheid zit erin dat ik één of meerdere exemplaren over het hoofd heb gezien. Ik telde per gebied de bruggetjes en stuwen en onderzocht deze op nestkasten. Ik deed dit onderzoek in 3 dagen rond half mei 2011 voor Vwg de Kempen.

< Resultaten >

Ik vond 1 paartje met jongen. Verder zag ik 3 volwassen exemplaren lopende dit onderzoek En op een maïsakker zag ik een uitgevlogen jong. Ik werd tijdens dit onderzoek verrast doordat ik nu zag wat een prachtige beekdalen Brabant rijk is. Met de nodige broekbosjes. Maar van de

andere kant schrok ik van de resultaten en zeer geringe aantallen Grote gele kwikstaarten. Bovendien het enige paartje met jongen dat ik vond, was de dag erop verdwenen. Evenals 10 à 15 zuurstofplanten die daar uit het water waren gedregd.

< Tenslotte >

Nogmaals wat heeft Brabant prachtige beekdalen. Ik zal zeker hiervoor weer op pad gaan. Een mooie bijkomstigheid is dat ik op maar liefst 6 plaatsen de Wielewaal vond. Maar helaas een minpuntje: bij de Keersop werden in deze periode al de bruggen gerepareerd, dus metselwerkzaamheden en voegen. Wat de nestkasten betreft, die trof ik alleen aan op de Beekloop op de Maaij. En een onder een brug op Valkenhorst bij de Tongelreep. ■

NEDERLANDSE JEUGDBOND VOOR NATUURSTUDIE (NJN) AFDELING EINDHOVEN

Vasco Tenner en Jacques van Kessel

De NJN is dé vereniging voor jongeren tussen de 12 en 25 jaar die graag de natuur in gaan en willen weten wat ze daar zien. De leukste manier om dat te doen is natuurlijk door op veel kampen en excursies te gaan! Door zoveel mogelijk activiteiten te organiseren, garanderen we dat iedere NJN-er kan doen wat hij of zij het leukst vindt: zoveel mogelijk zien en te weten komen over de natuur! We organiseren kampen, excursies, uitgebreide zomerkampen, lezingen, cursussen en meer.

De NJN heeft zo'n 20 actieve afdelingen, verspreid over het hele land. Deze afdelingen organiseren in het weekend excursies naar toffe natuurgebieden in de buurt.

Voor vragen over afdeling Eindhoven kun je terecht bij **Vasco Tenner**. Telefoonnummer: 06-41031756. E-Mail: vasco@tenner.nl

Samenwerking tussen NJN Eindhoven en de Vogelwerkgroep de Kempen

Het is de bedoeling dat we als VWG onze activiteiten zoals onderzoeken en excursies voortaan ook openstellen voor leden van de NJN afdeling Eindhoven. Deze afdeling Eindhoven heeft 25 leden. Ook is er afgesproken dat we elkaars activiteitenkalenders uitwisselen. ■

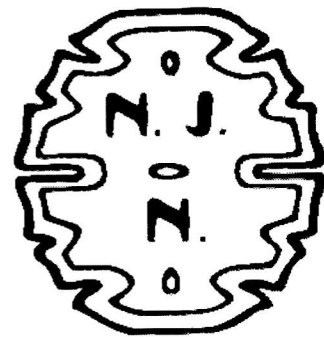
Excursie in de Collse Zegge op 8 oktober 2011, Vasco Tenner van de NJN Eindhoven in gesprek met Hetty Fokkens, Huug de Waardt, Mark Sloendregt en Jacques van Kessel. ►

foto: Mark Sloendregt

Kom mee naar buiten met de NJN!

Vasco Tenner

Libellen kijken bij een ven, korren op het strand, paddenstoelen zoeken in het bos, of toch maar vogels kijken op de hei? Het kan allemaal met de NJN.

Het hele jaar door organiseert de NJN (Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie) excursies en kampjes. Allerlei onderwerpen komen aan bod.

Dit alles doen we samen met een groep leeftijdsgenoten, de NJN is namelijk **voor en door mensen van 12-25 jaar oud**. Als je geïnteresseerd bent in een bepaald onderwerp zijn er ook werkgroepen.

Deze richten zich bijvoorbeeld speciaal op planten, insecten, vogels, zoogdieren en meer. Zo leer je een hoop bij over wat jij leuk vind.

Wil jij het verschil zien tussen een heidelibel en een glazenmaker?

Heb je wel eens een woelmuis van dichtbij willen bekijken?

En ben je ook in voor een hoop gezelligheid?

NJN afdeling Eindhoven organiseert op zondag 22 januari 2012 een vogelexcursie, die open is voor iedereen tussen de 12 en 25 jaar.

Ken je nog meer mensen die mee willen? Neem vooral je vriendjes, buurkinderen, neefjes en nichtjes en vooral verrekijker mee.

Ga dan eens mee op excursie of kampje in de buurt!

Voor meer informatie en opgave kijk op
<http://www.eindhoven.njn.nl/>.

Contact: Vasco Tenner
<mailto:vasco@tenner.nl>
tel.: 06-41031756

Nestkastverslag steenuilen in de Kempen 2005-2010

Wil de Veer

Nestkastenproject Brabants Landschap

In 2005 is Brabants Landschap een project opgestart om de achteruitgang van de steenuil in Noord Brabant aan te pakken door middel van het beschikbaar stellen van nestkasten. Er werden werkgroepen samengesteld en er werden valbeveiligingssets geleverd.

De werkgroepen plaatsen en controleren de nestkasten, geven voorlichting en informatie, en inventariseren de soort. Hulpmiddel hierbij is de brochure "Steenuil onder de pannen", die verspreid wordt onder bewoners van percelen met gunstige biotopen en de door SOVON en STONE uitgegeven Erfwijzer Steenuil (www.steenuil.nl).

Onze werkgroep heeft sinds 2005 geparticipeerd in dit project. Sinds 2008 is het mogelijk subsidie aan te vragen en van het geld kunnen de werkgroepen spullen aanschaffen zoals nieuwe beukensnippers om in de nestkasten te leggen en ander materiaal. Het bedrag wat onze werkgroep kreeg is negentig euro. Dat dit bij lange na niet de te maken kosten dekt zal duidelijk zijn. Aan brandstof gaat al meer op.

Aantalschatting in Nederland (2007- 2008)

Deze schatting is gebaseerd op is gebaseerd op een inventarisatie onder de regiocoördinatoren (rc's) van STONE aangevuld met informatie van SOVON (Arjan Boele). Onder de rc's is een

Excellijst verspreid met een aantal keuzevelden. Op basis van de lijst werd gevraagd een schatting te geven voor de regio en zo mogelijk voor deelgebieden en daarbij tevens aan te geven waarop de schatting gebaseerd is alsmede de mate van betrouwbaarheid.

Hoewel niet per regio afzonderlijk de inventarisatieperiode vermeld is, hebben de opgegeven aantallen betrekking op de laatste jaren (2007-2008). De schatting voor geheel Nederland komt uit op 6.500 tot 8.000 broedparen. (Ronald van Harxen en Pascal Stroeken).

Onze provincie telt tussen de 900 en 1150 paren en staat daarmee landelijk op de tweede plaats qua aantallen. Koploper in deze is de provincie Gelderland met 3080 tot 3610 broedparen.

Midden- en Oost-Brabant: 450-550 (2007)

In 2007 is, gecoördineerd door Brabants Landschap, van een groot deel van Noord Brabant informatie verzameld over broedgevallen in nestkasten, 'vrije' broedsels en territoria. Voor Midden-Brabant en Oost-Brabant zijn de aantallen respectievelijk 66, 55 en 105 (totaal 226) en 75, 42 en 51 (totaal 168). Het vastgesteld aantal broedparen voor Midden- en Oost-Brabant komt daarmee op 394. Een schatting van 450-550 lijkt daarmee vrij reëel en in lijn met de schatting uit de laatste atlasperiode. (Opgave Jochem Sloothaak, Brabants Landschap).

Steenuilonderzoek en bescherming in De Kempen

Na zes jaar intensief werk door onze werkgroep, die valt onder VWG De Kempen, zijn hier de resultaten en is er aanvullende informatie over de soort. Ons werkgebied omvat de volgende gemeenten:

Bergeijk:

Bert van Herk en Piet Wuijts; Frans Huibers en Dirk Timmermans.

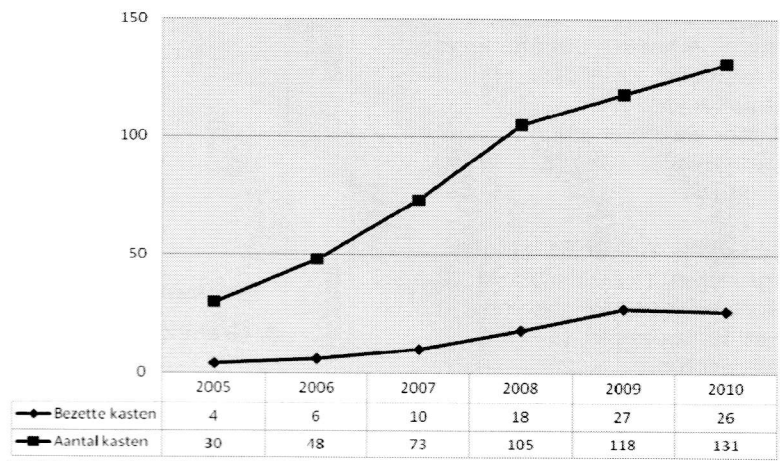
Eersel (uitgezonderd Vessem): Bert van Moll en Bert van de Ven (overleden 30 december 2009);

Marijn van den Berk, Ad van den Hout, Willem Louwers en Wil de Veer.

Veldhoven:

Mark Sloendregt; Marijn van den Berk, Ad van den Hout, Willem Louwers en Wil de Veer.

Verhouding aantal en bezette kasten 2005-2010

▲ Grafiek 1. Verhouding aantal en bezette kasten

Biodiversiteit gemeente Eersel en steenuilhabitat in het algemeen

In het kader van de biodiversiteit konden de bewoners van de gemeente Eersel een ambassadeursoort uitkiezen. Men koos met grote meerderheid voor de steenuil. In diverse dorpen werkte de schooljeugd mee aan het project steenuil en in opdracht van de gemeente Eersel werden in 2010 zes nestkasten geplaatst.

Het uitvoeren van de plannen om te zorgen voor een betere leefomgeving is helaas (nog) niet van de grond gekomen. Om de kwaliteit van het leefgebied van de steenuil te verbeteren zijn er diverse mogelijkheden gecreëerd, zoals erfbeplanting en het aanleggen van bepaalde landschapselementen. Hiervoor is zelfs subsidie te verkrijgen bij Brabants Landschap. Juist dit het soort maatregelen zou de stand kunnen beïnvloeden en bevorderen. Landelijk wordt hier veel te weinig mee gedaan. Ook bij het (verplicht) compenseren van verloren

gegaan habitats laat dit duidelijk te wensen over. Men denkt: even wat nestkasten hangen en we hebben voldoende gecompenseerd.

De favoriete habitat van de steenuil is het kleinschalige landschap, in de buurt van mensen en liefst een beetje rommelig, niet opgeruimd erf. Broeden doet de soort o.a. in holtes in (knot)bomen, hoogstam fruitbomen, houtwallen, schuurtjes, stallen (bijvoorbeeld onder of op tempex platen), nissen onder dakpannen en nestkasten.

De steenuil is een uitgesproken standvogel die het hele jaar aanwezig is en normaliter zijn hele leven slijt in één territorium, mits er voldoende voedsel en nestgelegenheid aanwezig is. Door het afbreken van oude stallen en schuren en het verfraaien van de omgeving verdwijnt veel nestgelegenheid.

Steenuil werkgroep De Kempen

Het werkgebied omvat de volgende dorpen: Eersel, Steensel, Westerhoven, Bergeijk, Luijkgestel, Duizel (gedeelte), Riethoven, Knegsel, Wintelre,

* Bij sommige mislukte broedsels met onbevuchte eieren moet ernstig rekening gehouden worden met verstoring doordat er (regelmatig?) door derden in de kast is gekeken. Hier is bewijs voor. Om dit in de toekomst tegen te gaan is bij die kasten een slot(je) bevestigd. Bij Brabants Landschap is het probleem aangekaart en nadat in november een verzoek was ingediend om kleine sloten die geopend kunnen worden met een en dezelfde sleutel te leveren, werden er tien sloten in december afgeleverd. Op een van onze adressen is een, voor ons, onbekend persoon de kast gaan inspecteren uit naam van VWG De Kempen! Resultaat: broedsel mislukt. Diverse andere werkgroepen maakten ook melding van verstoring door mensen.

Veldhoven en (Zand)Oerle. Totaal hangen er 131 nestkasten (118 in 2009). Er zijn ook 4 kasten opgehangen ter educatie, bij musea en natuurtuinen. Dit jaar waren er 26 broedgevallen (27) met 99 eieren (87).

Uiteindelijk zijn er 81 jongen uitgevlogen (72). Er waren 18 eieren onbevruucht*, en er zijn geen dode jongen geconstateerd.

Het percentage door steenuilen bezette kasten is ongeveer 20%. Kijken we naar het totaal aantal bezette kasten door steenuilen, andere broedvogels en zoogdieren, dan zien we dat er van 63 kasten gebruik is gemaakt. Dit is bijna 50%.

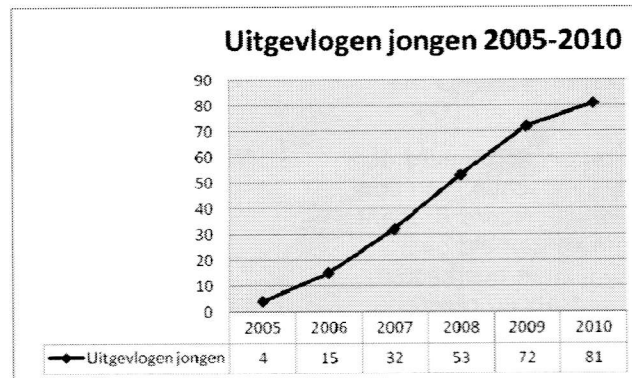
Er waren 28 kasten bezet door een spreeuw (14); 2 door een kauw(3); 1 door een koolmees

(4); 2 door een pimpelmees (0); 1 door een eekhoorn (2); 2 door een holenduif (2); 1 door een steenmarter (0). Het totaal aantal mislukte legfels bedraagt 3. Dat is ongeveer 12%. Dit is een lage score.

Zes vrije broedgevallen

Er zijn 3 vrije broedgevallen

geconstateerd met 7 uitgevlogen jongen. Er waren ook nog 3 vrij broedgevallen waarbij het resultaat niet kon worden vastgesteld, wat het totale aantal vrije broedgevallen op 6 brengt. Wel zijn er bij de laatstgenoemde drie vrije broedgevallen jongen gehoord.

▲ Grafiek 2. Uitgevlogen jongen 2005-2010

Conclusie

Ondanks dat de stijging van het aantal broedgevallen niet is doorgezet, moeten we tevreden zijn met het resultaat. In enkele jaren tijd is het aantal broedgevallen in de nestkasten spectaculair gestegen en dit ondanks de strenge winters van de afgelopen twee jaren. Op het moment van schrijven van dit artikel, december 2010, lijkt het erop dat de winter van 2010/2011 ook streng zal zijn. De gemiddelde legselgrootte in 2010 is 3,8 wat een goed resultaat is. Het gemiddelde aantal uitgevlogen jongen per broedsel is dit jaar 3,1. Voor een vergelijking van de resultaten zou ik u willen verwijzen naar een zeer interessant artikel over de reproductie van de steenuil in Athene nummer 14, september 2009, van Pascal Stroeken et al. Opvallend is het grote aantal spreeuwen dat van de nestkasten gebruik heeft gemaakt. Een verdubbeling ten opzichte van 2009! Bij navraag bij andere werkgroepen of het grote aantal door spreeuwen bezette kasten bij hun ook het geval is bleek dat dit niet zo was.

Opmerking: Hoewel vallend onder de gemeente Eersel, wordt de controle en de verwerking van de gegevens van de gemeente Vessem uitgevoerd door Rinus v.d. Boomen. Deze gegevens zijn niet meegeteld in dit verslag. In Vessem heeft de steenuil in drie nestkasten gebroed en zijn er jongen uitgevlogen. Er hangen zestien nestkasten. ■

Met dank aan alle medewerkers.

Een halve eeuw broedvogelonderzoek in de Malpie

René van Gompel

De Malpie is een gebied waar de laatste vijftig jaar vrij veel broedvogelinventarisaties zijn uitgevoerd. De eerste inventarisaties van sommige zeldzame soorten werden uitgevoerd in het kader van de avifauna van Noord-Brabant in 1963-1965.

Vervolgens gaf het eerste atlasproject van de Nederlandse vogels in 1973-1977 aanleiding tot een inventarisatie van alle soorten op de Malpiebergsche Heide. In 1977 en 1979 inventariseerde H. Lürling het Dommeldal en de Malpieheide en -vennen.

Lürling rapporteerde voor het eerst met kaarten met territoriumstippen zodat vanaf

die tijd precieze gegevens beschikbaar zijn over de plekken waar de verschillende soorten voorkwamen. Later zijn er nog inventarisaties van Vogelwerkgroep de Kempen 1986-1989, van R.G. Bijlsma in 1991, Vogelwerkgroep IVN-Valkenswaard 1997 en van Stichting Bargerveen in 2004.

“Honderd jaar geleden strekte de heide zich nog uit van de oevers van de Dommel tot aan Bergeijk”

Bovendien ligt er sinds 1995 een jaarlijks geïnventariseerd BMP-plot in de Malpiebeemden. In 2009 en een klein deel in 2008, is voor het eerst het volledige gebied integraal gekarteerd op alle soorten broedvogels.

De ontwikkeling van de broedvogelbevolking is de laatste vijftig jaar dus relatief goed gedocumenteerd. Er is daarom een vrij goed beeld te schetsen van de veranderingen van zowel de broedvogelbevolking als van de veranderingen in het landschap. Aan de hand van de verschillende gebiedsdelen worden hieronder deze veranderingen beschreven en toegelicht.

Heide

Op de heide hebben zich grote veranderingen voorgedaan. Honderd jaar geleden strekte de heide zich nog uit van de oevers van de Dommel tot aan Bergeijk. Later werden de heides grotendeels ontgonnen en bleven er alleen kleine heidegebieden zoals de Malpie over.

Door deze ontwikkeling kregen aan heide gebonden soorten het moeilijk. Het eerste

verdwenen soorten die grote leefgebieden nodig hebben zoals **grauwe kiekendief** en de **kemphaan**. Deze soorten hebben in moerassige heidegebieden in de Kempen gebroed en waarschijnlijk ook op de Malpie.

Deze soorten waren al verdwenen voor de aanvang van de eerste tellingen op de Malpie. Er is wel bekend dat de

klapekster nog tot na de oorlog als broedvogel op de Malpieheide voorkwam. Nu is de soort alleen nog jaarlijks aan te treffen als overwinteraar.

Een andere soort die uitgestrekte gebieden als leefgebied nodig heeft is het **korhoen**. Tot eind jaren zeventig kwamen er op de Malpie nog korhoenders voor maar de laatste jaren werden

er geen jongen meer groot gebracht zodat de populatie uitstierf.

Ook onze huidige weidevogels kwamen oorspronkelijk op de heide voor en werden pas weidevogels toen de heide onder hun poten werd ontgonnen tot weide. **Grutto** en **tureluur** waren tot eind jaren tachtig broedvogels op de Malpie. De **kievit**, **veldleeuwerik**, **witte** en **gele kwikstaart** waren toen al van de Malpieheide verdwenen.

De **wulp** hield het nog tien jaar langer vol. In 1979 werden er nog 14 wulpen in het gehele Malpiegebied aangetroffen, in 2009 nog maar één, aanwezig op het laatste natte bloemrijke hooiland.

Van de zangvogels zijn **kneu** en **graspieper** sterk afgenomen en zijn de **boomleeuwerik** en **geelgors** verdwenen van de heide.

“Voor de water- en moerasvogels zijn vooral het Groot Malpieven en de Vaarvennen belangrijk”

De kleine oppervlakte van de heide, de toename van de recreatie, de toename van de stikstofdepositie met als gevolg het verdwijnen van zandige plekken, vergrassing en afname van de kruidenrijkdom

zijn de belangrijkste oorzaken van het verdwijnen van de verschillende soorten van de heide. Toename van de hoeveelheid pijpestrootje-vegetaties heeft wel geleid tot de vestiging van acht **sprinkhaanzangers** in 2009.

Een andere soort die is verschenen met een tiental territoria is de **roodborst-tapuit**. Dit komt doordat sinds de jaren zeventig struiken en bomen op de heide zijn verschenen. Dit is ook te merken aan de nu algemene **fitis** die toen op de heide vrijwel afwezig was.

Boompieper en **nachtzwaluw** zijn in vergelijkbare aantallen aanwezig als in de jaren zeventig.

Vennen

Foto: Jacques van Kessel

Foto: Jacques van Kessel

Voor de water- en moerasvogels zijn vooral het Groot Malpieven en de Vaarvennen belangrijk. De andere vennen zijn klein en omgeven door bos en zodoende minder geschikt als leefgebied.

Het Groot Malpieven en de Vaarvennen hebben in de loop der tijd grote veranderingen ondergaan. Oorspronkelijk waren de vennen zeer voedselarm en zuur en zodoende arm aan oeverbegroeiing. Dien ten gevolge waren ze ook zeer arm aan vogels. Tot omstreeks 1967 werd er voedselrijk water ingelaten om de vennen geschikt te maken als viswater.

De toevoer van kalk- en voedselrijk water had tot gevolg dat het Groot Malpieven en ook het nu dichtgegroeide Klein Malpieven dichtgroeiden met riet.

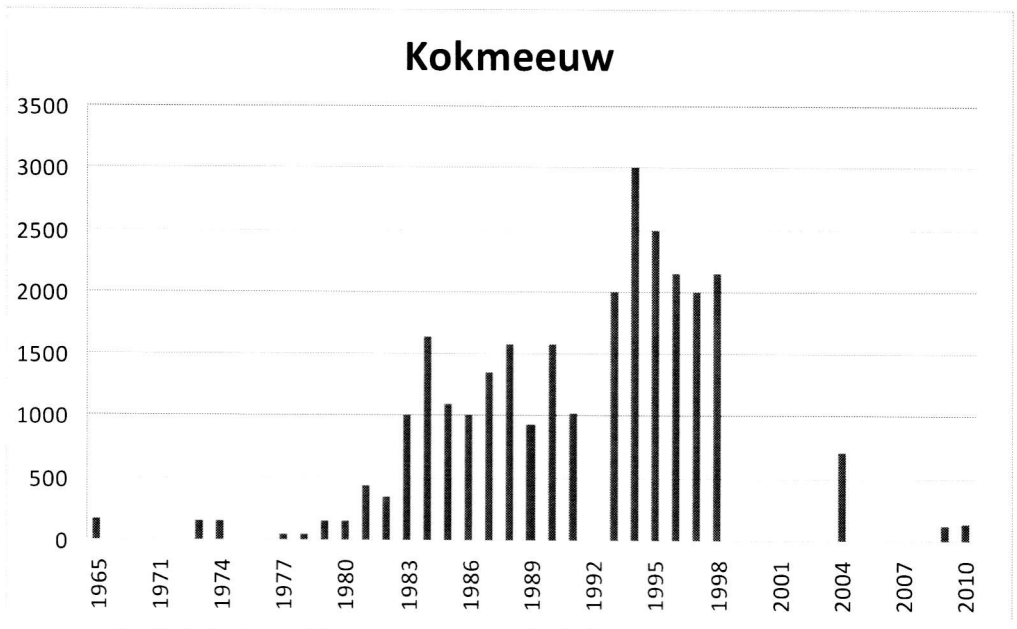
Hierin kwamen soorten voor als **woudaap**, **roerdomp**, **snor**, **grote karekiet** en **rietzanger**. Nadat de toevoer van het voedselrijke water werd afgesloten verzuurden en verarmden de vennen weer langzamerhand. Hierdoor verdween het riet en daarmee de rietvogels.

“Op de Malpie is de venkraai omstreeks 2005 verdwenen, doordat de vis door verzuring was verdwenen”

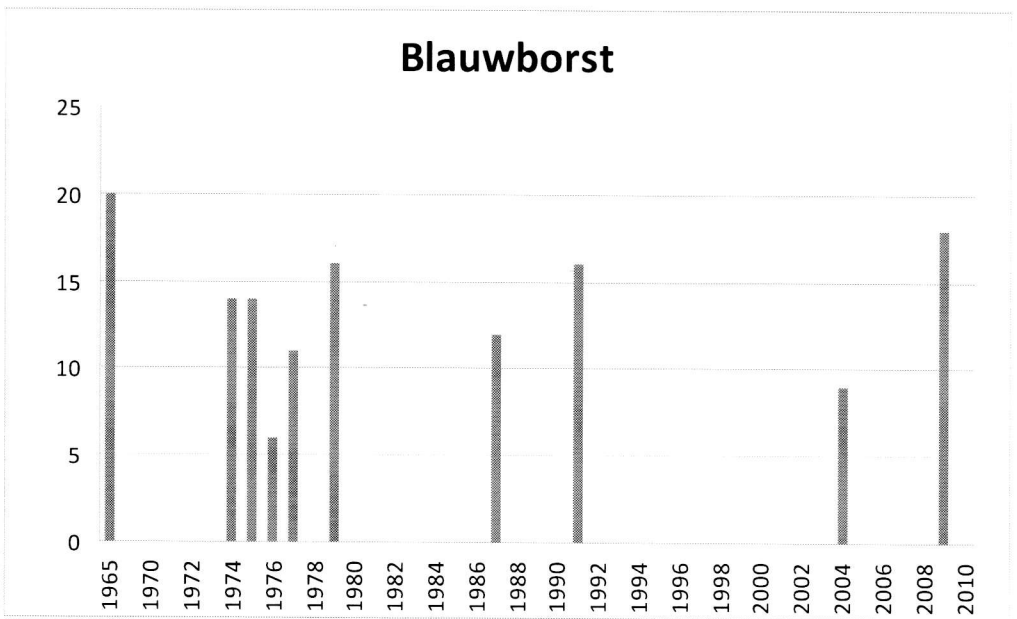
Nadat begin jaren zestig zich **kokmeeuwen** op de Vaarvennen en later ook op het

Groot Malpieven vestigden nam de voedselrijkdom weer toe maar bleef het water te zuur voor rietgroei. De kokmeeuwen namen tot circa 1.250 paren toe halverwege de jaren tachtig om daarop te stabiliseren door eiraapacties. Hierna steeg het aantal verder tot 3.000 broedparen in 1994 om daarna snel af te nemen. Zie grafiek 1.

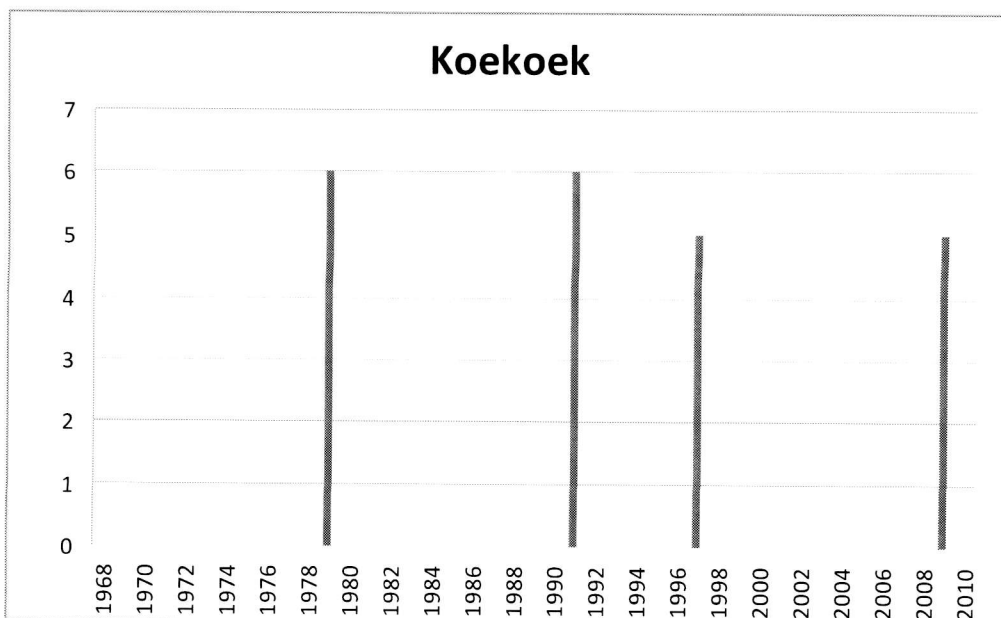
Waarschijnlijk is de toename van de vos de belangrijkste oorzaak van deze afname. In 2010 werden vrijwel geen kuikens gezien en brachten 135 broedparen slechts acht jongen groot. Afgelopen winter is het Groot Malpieven, waar de kolonie zich bevindt, opgeschoond zodat hiermee waarschijnlijk het doek is gevallen voor de kokmeeuw op de Malpie.

▲ Grafiek 1. Aantal broedparen van de kokmeeuw in de periode 1965 - 2010

▲ Grafiek 2. Aantal broedparen van de blauwborst in de periode 1965 - 2010

▲ Grafiek 3. Aantal broedparen van de koekoek in de periode 1965 - 2010

Een andere kolonievogel die is verdwenen is de **zwarte stern**. Op de Malpie heeft de soort het nog het langste uitgehouden op de zandgronden, maar doordat de jongen niet vliegvlug werden doordat de vis door verzuring was verdwenen, is de venkraai omstreeks 2005 verdwenen.

Er zijn de laatste tientallen jaren ook veel soorten op de vennen verschenen. Door een steeds verdere voedselverrijking profiteren eerst vooral soorten die dierlijk voedsel eten en vanaf de jaren negentig ook planteneters.

De eerst nieuwkomer die zich meldde was de **geoorde fuut**. Vanuit de steppemeren in Azië verbreidden ze zich richting het westen en in 1918 werd voor

het eerst gebroed in Nederland. In de jaren dertig en veertig waren er enkele broedgevallen op de Malpie maar de geoorde fuut verdween weer om zich vanaf 1983 definitief te vestigen. Sindsdien is er een fluctuerende populatie aanwezig.

De geoorde fuut werd gevolgd door twee andere oostelijke gasten. De **tafeleend** en **kuifeend** verschenen respectievelijk in 1958 en 1963 op de visvijvers van Valkenswaard. De Malpie moest wachten tot omstreeks 1971 en 1981 voordat de tafeleend en kuifeend verschenen. Hierna vergaat het de soorten voorspoedig, vooral de kuifeend die zich ook buiten de vennen uitbreidt.

De **krakeend** nog zo'n oostelijke soort vestigde zich in 1990 en neemt nog steeds in aantal toe. Hierna volgen begin van deze eeuw de **fuut** en vestigen zich de **nijlgans**, **canadese gans** en **grauwe gans**. In 2009 waren deze soorten met elk twee broedparen aanwezig. Of deze soorten een grote vlucht gaan nemen op de Malpievennen is de vraag. Het uitvliegsucces lijkt erg laag. Waarschijnlijk is de vos hier debet aan.

De **dodaars**, **wintertaling**, **waterral**, **waterhoen**, **meerkoet**, **blauwborst** (zie grafiek 2) en **rietgors** zijn vanouds aanwezig op de vennen en laten stabiele aantallen zien sinds de jaren zeventig.

Foto: René van Gompel

Bossen

In de jaren dertig tot zestig zijn de huidige naaldbossen aangelegd op de toenmalige heide. Bij de eerste telling in de jaren zeventig waren de bossen nog jong met veel open kruidenrijke plekken wat duidelijk is te zien aan de broedvogelbevolking.

Enige schattingen van de aantallen op de Schopschoorse- en Malpiebergsche heide: 130 **fitis**, 60 **geelgors**, 20 **grote lijster**, 40 **matkop**, 15 **kneu**

en de **ringmus** algemeen broedend. Ook **holenduiven** waren vrij algemeen broedend in konijnenholen.

“De geschiedenis van de roofvogels is een verhaal apart”

Vergelijk hiermee de huidige aantallen; 30 fitis, 3 grote lijster, 13 matkop en 3 holenduif, en de geelgors, kneu

en ringmus zijn geheel verdwenen. Ook de **houtduif** is met meer dan 50 procent afgenomen. Dit zal deels te maken hebben met de afname van de kruidenrijkdom en deels met de toename van de **havik**.

Tegenover deze afnamen van pioniersoorten staat het verschijnen van echte bosvogels.

De volgende soorten, met tussen haakjes de eerste

zekere aanwezigheid, zijn sinds de jaren zestig nieuw verschenen:

zwarte specht (1963),
kleine bonte specht (1976),
bosuil (1986),
houtsnip (1991),
kruisbek (ca.1995 ?),
boomklever (1997) en
sijs (1998).

Deze soorten verschenen voor het eerst in de rijkere bossen van het Dommeldal en breidden zich later uit naar de naaldbossen, hoewel de boomklever hier nog afwezig is en de kleine bonte specht zeer zeldzaam. Dit gaat niet op voor de typische naaldbosbewoners, de sijs en kruisbek.

Ook de **boomkruiper** was in de jaren zeventig nog afwezig in de naaldbossen. De **grote bonte specht, winterkoning, zwartkop, goudhaan** en **vink** zijn met meer dan 50 % toegenomen. De **goudvink** is mogelijk altijd aanwezig geweest in het Dommeldal maar is de laatste jaren pas aanwezig in de naaldbossen door een toename van de ondergroei met besdragende soorten als lijsterbes en vuilboom.

“De buizerd verscheen in 1979 in de Malpie ten tonele”

De geschiedenis van de roofvogels is een verhaal apart. **Torenvalk** en **boomvalk**, soorten van open terrein zijn altijd aanwezig geweest zij het

Foto: Jacques van Kessel

met meestal maar één paar. De boomvalk zelfs niet elk jaar. De bossoorten **havik, sperwer** en **buizerd** waren op de uitgestrekte heidevelden afwezig. Na de aanplant van de dennenbossen vanaf de jaren dertig van vorige eeuw begonnen deze soorten zich vanuit van oudsher aanwezige bossen zoals De Utrecht, uit te breiden over de Kempen.

In de jaren zestig kwam een abrupt einde aan deze opmars doordat men in de landbouw persistente bestrijdingsmiddelen ging gebruiken. Doordat deze middelen zich ophopen in roofdieren werden de roofvogels onvruchtbaar, en

eierschalen zwak. De zich opbouwende populatie werd hierdoor snel gedecimeerd. Pas toen in 1968 geleidelijk de persistente middelen zoals *dieldrin* werden verboden namen de roofvogels weer in aantal toe. De buizerd verscheen in 1979 in de Malpie ten tonele.

Ook de havik verscheen waarschijnlijk rond deze tijdsperiode. De sperwer gingen al voor. De buizerd is sindsdien stabiel met 3-4 paren aan weg. De havik is toegenomen tot 3 broedparen. De sperwer kende eerste een toename tot een vijftal paren en nam later weer af tot twee broedparen.

Foto: Jacques van Kessel

Dommeldal

De bossen en houtwallen in het Dommeldal waren in de jaren zeventig nog jong. De boomgroei bestond uit populieren, doorgesloten hakhout en met boomopslag dichtgroeïende heide en rietvelden. Tegenwoordig zijn de populieren oud en aftakelend, zijn de hakhoutbossen opgegroeïd tot eiken en elzenbossen en de rietvelden en heides verworden tot wilgenstruweel en dennenbos.

In het landbouwgebied heeft er in 1984 een ruilverkaveling plaatsgevonden. Hierdoor heeft enerzijds schaalvergroting plaatsgevonden en anderzijds is er aan weerszijden van de Dommel landbouwgebied omgezet in natuurgebied. Dit gebied is kleinschaliger geworden en door het extensieve beheer is het grasland langzamerhand verruïgd.

Door het ouder en gevarieerder worden van de bossen zijn bosvogels sterk in aantal vooruit gegaan. Zoals reeds vermeld zijn er een aantal bosvogels nieuw verschenen.

Anderen zijn sterk in aantal

vooruit gegaan zoals:
winterkoning +75%,
merel +100%,
zwartkop +150%,
pimpelmees+ 50 %,
boomkruiper +300% en
vink+ 500%.

Ook vogels van ruigten zijn sterk in aantal toegenomen:
sprinkhaanzanger+ 700%,
bosrietzanger 100%,
grasmus+ 50% en
roodborsttapuit +700%.

Dit zijn allemaal insecteneters. Het spiegelbeeld vinden we bij de zaadeters:
patrijs -50%,
zomertortel -95%,
rietgors -25%,
ringmus verdwenen,
kneu -90% en
geelgors -80%.

De oorzaak van deze afname ligt juist grotendeels bij de verruïging omdat de ruigten de bloem- en kruidenrijke vegetaties verdringen. Juist deze schralere vegetaties zijn rijk aan zaden. Bovendien zijn plekken met zaadrijke pioniervegetaties, zoals kruidenrijke akkers, kruidenrijke perceelsranden en sloten verdwenen.

De aantalsontwikkelingen in de Malpie zijn niet uniek. De meeste ontwikkelingen gaan vrijwel parallel aan de landelijke aantalsontwikkelingen. Een uitzondering is de geelgors die het, in tegenstelling tot in de Malpie, landelijk goed doet en die er ook in de directe omgeving van de Malpie goed voor staat.

De vraag voor de toekomst is daarom 'zal de geelgors in de Malpie weer toenemen zoals in 2010 is gebeurd of is de afname een veeg teken aan de wand voor andere gebieden dat er in de winter te weinig zaden aanwezig zijn voor een succesvolle overwintering?'

Genoeg redenen om in de toekomst door te gaan met het volgen van de vogelstand in de Malpie. ■

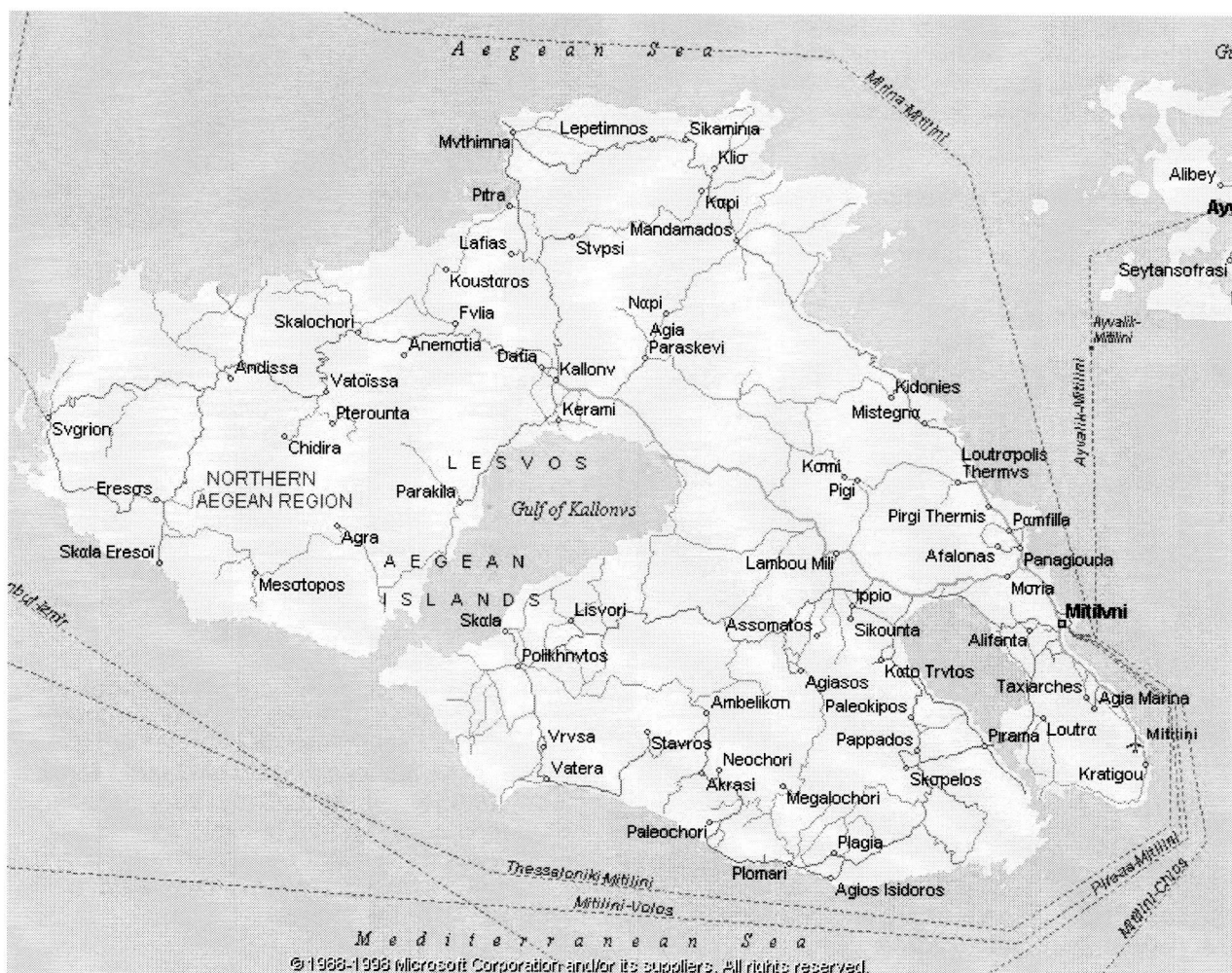
Literatuur

Bijlsma R.G.	1992	De broedvogels van de Malpiebeemden en omgeving in 1991 SOVON rapport 1992/02 (SOVON. Beek-Ubbergen)
Gompel R.F.J. en Seijkens J.	-	Broedvogels van de Malpiebeemden-zuid 2009 (Vogelwerkgroep IVN- Valkenswaard)
Gompel R.F.J. en Seijkens J.	-	Broedvogels van de Malpiebeemden zuid en noord 1997 (Vogelwerkgroep IVN-Valkenswaard)
Gompel R.F.J. m.m.v. Seijkens J	2011	Broed- en wintervogels en een selectie zoogdieren van de Malpie 2008-2009. Malpieheide, Malpiebersche Heide, Schopschoorse Heide en Malpiebeemden (Vogelwerkgroep Valkenswaard-Waalre. Januari 2011, Lommel)
Heinen T. en Lürling H.	-	Broedvogelinventarisatie van de Malpie en Malpiebergsche Heide in 1974 en 1975 (Vogelwerkgroep de Kempen, Veldhoven)
Van Kleef H., E. Brouwer & H.	Esselink 2007	OBN-Vooronderzoek naar de mogelijkheden voor natuurherstel in de Malpievennen (Rapport Stichting Bargerveen en Onderzoekscentrum B-Ware, Nijmegen)
Lürling H.	-	Verslag broedvogel- en planteninventarisatie Malpie en Dommelbeemden 1977 en 1979 (Vogelwerkgroep de Kempen, Veldhoven)
Vogelwerkgroep de Kempen	1992	Onderzoeksproject Malpiegebied Valkenswaard 1986-1990 (Vogelwerkgroep de Kempen)

Natuureiland Λέσβος (Lesbos)

Wim Deeben

In mei 2010 hebben wij net als in 2009 het Griekse eiland Lesbos bezocht, met als doel heerlijk genieten van cultuur en de natuur in een andere wereld, je kun er vele indrukken opdoen. De pittoreske plaatsjes, de ruwe en bergachtige landschappen zijn bijzonder, waar vele soorten vogels, reptielen, insecten, planten etc. aanwezig zijn. De traditionele manier van het leven heeft weinig veranderingen meegemaakt.

< Ligging >

Lesbos ligt in de Egeïsche Zee, op slechts acht kilometer van de kust van Turkije, ten noorden van Izmir. Het is ruim 3 uren vliegen. Lesbos is op twee na het grootste eiland (1.630 km²) van Griekenland. Er wonen 90.000 Grieken, het grootste deel (30.000) woont in de hoofdstad Mytilini. Omgerekend is dit 55,5 inwoners per km². Dit is te vergelijken met het landoppervlakte van de provincie Zeeland (1.780 km²) waar 381.000 mensen wonen. Omgerekend is dit 213 inwoners per km².

< Ontstaan >

Het eiland is ontstaan uit twee vulkanen. Nog steeds zijn er onzichtbare vulkanische activiteiten; dit gezien de aanwezigheid van warmwaterbronnen. De oorspronkelijke vulkaankegels zijn gezonken waaruit de twee baaien zijn ontstaan. De grootste baai is de Golf van Kallonis de afmeting is ca. 20 x 8 kilometer. In het zuidoosten bevindt zich een kleinere baai, de Golf van Gera, met een afmeting van ca.10 x 5 Km.

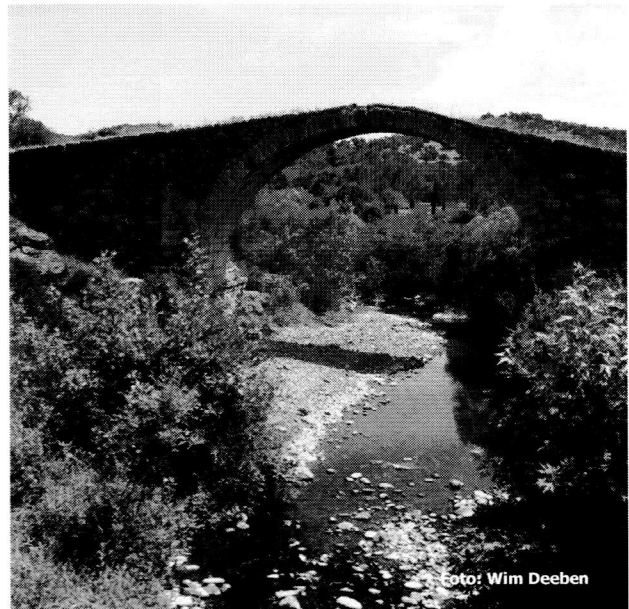
< Cultuur >

Voor de cultuursnuivers is Lesbos niet zo spectaculair als elders in Griekenland, maar voor de afwisseling zijn er zeker interessante plekken te vinden. Zo heeft het stadje Molyvos een prachtig kasteel uit Byzantijnse periode. In de hoofdstad Mytilini zijn musea vol met interessante overblijfselen die de periode van de laatste 3.000 jaar beslaan.

Bij het dorpje Sigri bevindt zich het museum van het versteend woud. Dit is een beschermd natuurgebied en de bomen zijn twintig miljoen jaren oud.

In het dorpje Moria is een Romeinse aquaduct te vinden. In het dal bij het dorpje Napi is een oude Kremasti brug aanwezig, deze brug werd gebouwd gedurende de Venetiaanse bezetting (1355-1462).

Dit is een kleine uiteenzetting over de cultuur van Lesbos, het enige nadeel is, als je dit voor de afwisseling doet, je blijft er vogels zien!

▲ Foto 1. Kremasti brug nabij Napi

< Economie >

▲ Foto 2. Zeer oude olijfbom

Een van de opvallendste kenmerken van het eiland is de overvloed aan olijfbomen, naar verluidt staan er maar liefst 11 miljoen!

Verder heeft het eiland inkomsten van ouzo, sardines, visserij, schapen, geiten en toerisme. De visserij schijnt nog op kleine schaal uitgeoefend te worden, wij hoorde van de plaatselijke vissers, dat de Egeïsche zee rondom Lesbos nagenoeg leeg is gevist.

Desondanks kun je er lekkere visgerechten eten. Het toerisme is t.o.v. Kreta, Rhodos en Samos laag. In onze vakantieperiode hebben wij dan ook geen last gehad van de "standaard toerist" dit omdat 95% van de toeristen vogelaars zijn. Het landschap wordt niet ontsierd door hoge hotels langs de kustlijn. De wet schrijft voor, dat er geen gebouwen gebouwd mogen worden die hoger zijn dan drie etages.

< Onze bevindingen >

Lesbos is in die periode van ons verblijf een waar vogelparadijs. Dit doordat het een strategische ligging heeft voor de voorjaarstrek en dat er op het platteland nog op zijn boerenfluitjes gewerkt wordt, geen grootschaligheid, geen nette opgeruimde erfjes maar die afgezet zijn met oud betonijzer, oud gaas of gebruikte pallets etc.

Dit is natuurlijk het gevolg van armoede. In 2007 is er door het "Nationaal Centrum voor Sociaal onderzoek" een meting uitgevoerd, waaruit blijkt dat één op de drie inwoners op dit eiland onder de armoedegrens van € 6.120 per jaar leven. In vele hoeken van het eiland kom je geiten en schapen tegen. Het nadeel wat hier aan kleeft, is dat ze alles kapot lopen, maar dat hoort erbij.

Het valt op, dat er nagenoeg geen mensen bij die erfjes wonen er waakt een klein kefferig hondje, dat een water- en voerbak ter beschikking heeft en zich kan beschermen tegen de brandende zon in een oude koelkast waar de deur is uitgehaald! Daar waar een ingevallen schuurtje bijstaat woont een steenuil.

Rotzooi (in de ogen van de westerse wereld) kom je overal op het gehele eiland tegen, oude wegroestende auto's en bromfietsen, tv's, dode schapen etc. etc., maar dit hoort er ook bij. Daar tegenover staat dat de mensen zo relaxt en vriendelijk zijn, dat je er zelf nog rustiger van wordt.

▲ Foto 3. Steenuil

Wij hadden een vakantiehuisje dat 3 Km ten zuidwesten van Scala Kalloni ligt. Een zéér mooi park waar de boomkickers 's avonds in het zwembad zaten. Het park heet Kalloni Village het is gelegen langs de Pontamieriver waar je de gehele dag o.a. van putters, groenlingen,

steenuil, woudaapjes en zwartkopgors, etc kunt genieten. In het park is een eenvoudig restaurantje, waar je goed kunt eten. Voor meer keuze in gerechten kun je tegen een redelijke prijs in Scala Kalloni terecht. In Scala Kalloni zijn goed gesorteerde supermarkten te vinden.

▲ Foto 4. Boomkikker in het zwembad

Kalloni is de hoofdstad van het departement met 8.200 inwoners en is het tweede stad(je) van Lesbos. Scala-Kalloni ligt midden op het eiland in een dal, van daaruit is het goed te doen om in elke hoek van eiland te bereiken. De hoofdwegen zijn behoorlijk te berijden hier en daar een gat in de weg is normaal.

Om de natuur goed te zien zijn zand- en grindpaden niet te vermijden, dit is een wetenschap die belangrijk is bij het huren van een auto. Je moet er namelijk voor zorgen, dat de onderkant van de auto meeverzekerd is.

De grootste concentraties vogels zijn te vinden rondom het stadje Kalloni. In dit gebied stromen drie rivieren naar de Baai van Kalloni, de West-East- en de Pontamieriver, tevens liggen er de grootste zoutpannen van Lesbos. Hier kun je de gehele dag van de vogels die de vetreserves voor de trek aanvullen genieten, zoals zwarte stern, visdief, vorkstaart plevier, dwergstern, lachstern, etc.

Daar broeden natuurlijk ook een aantal vogels. Wij hebben o.a. de rosse waaiersstaart kunnen aanschouwen.

Foto: Wim Deeben

▲ Foto 5. Zicht op de zoutpannen

Foto 6. Rosse waaiersstaart ▼

Foto: Wim Deeben

Rondom de Westrivier liggen zogenaamde uiterwaarden, die gedeeltelijk vollopen bij sterke wind van zee. De Westriver staat in verbinding met het Inlandlake, dit meer, bevat constant water en is voorzien van een flinke rietkraag hier kun je leuke waarnemingen doen. Wij zagen er o.a. zwarte ooievaar, dodaars, klein waterhoen, kleinst waterhoen, woudaap, alpengierzwaluw, etc.

Grenzend aan de zoutpannen liggen stroompjes en een moeras. Dit moeras zit vol met voedsel, het meest opvallende is de larve van de Syrische knoflookpad. De dikkoppen zijn ter grootte van een pingpongbal. Al dit voedsel heeft tijdens de trek een enorme aantrekkingskracht op de vogels.

Foto 7. Dodaars broedend in het Inlandlake ►

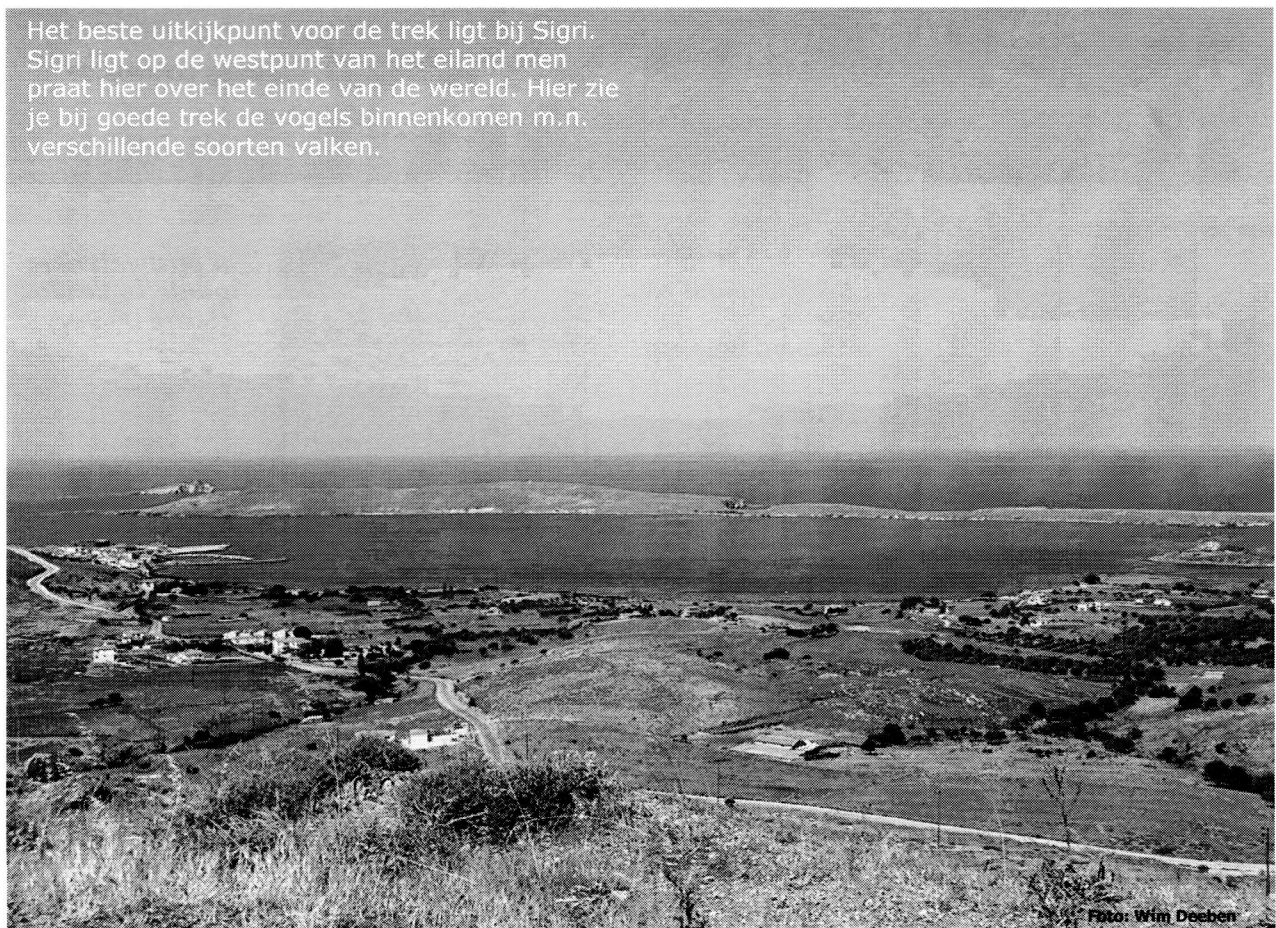

▲ Foto 8. Larve van Syrische knoflookpad

Foto 9. Overdaad aan voedsel ▲

Het beste uitkijkpunt voor de trek ligt bij Sigri. Sigri ligt op de westpunt van het eiland men praat hier over het einde van de wereld. Hier zie je bij goede trek de vogels binnenkomen m.n. verschillende soorten valken.

▲ Foto 10. Uitzichtpunt bij Sigri

Foto: Wim Deeben

▲ Foto 11. Dal tussen Sirgri en Eressos

Het landschap tussen Sigrri en Eressos is door de ligging een geweldige streek om te vogelen, ruig berglandschap met een dal waar een riviertje stroomt dat uitkomt in de Tschlionta bay. Daar zagen wij o.a. de woudaap, ralreiger, kleine zilverreiger en de bruine kiekendief.

In dit gebied zijn leuke gorzensoorten te vinden m.n. bruinkeelortolaan, smyrnagors, cirlgors, zwartkopgors, grijze gors en grauwe gors. Wij maakten de trek van de grauwe klauwier, roodkopklauwier en kleine klapekster mee.

Op vele paaltjes en boompjes zaten grauwe klauwieren te kijken om de vetreserves aan te vullen. Wij zijn gestopt met tellen toen wij de 200 exemplaren gepasseerd waren.

Reptielen en amfibieën zijn over het gehele eiland te vinden. Op Lesbos komen alle Europese slangensoorten voor, het is dan ook niet vreemd dat wij in elke bergachtige streek slangenarenden tegen zijn gekomen.

In dit verslag zijn de gebieden, vogels, reptielen, amfibieën, insecten etc. bewust niet allemaal specifiek vernoemd. Dit omdat wij het niet allemaal hebben bijgehouden waar en wat wij gezien hebben. Bij ons ging om het totaalgebeuren en dat is elke natuurliefhebber(ster) aan te bevelen.

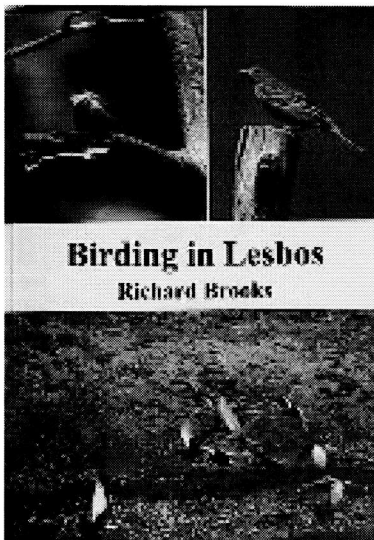
Wij adviseren de vogelliefhebber (ster) die Lesbos wil gaan bezoeken, het eind april begin mei te plannen en men moet zich vooraf goed voorbereiden wat de invulling betreft, dit omdat je dagen te kort komt! ■

Foto: Wim Deeben

Foto 13. Hardoen zonnebadend ▲

< Vogelboeken over Lesbos >

Birding on the Greek Island of Lesbos
(Richard Brooks)

A birdwatching guide to Lesbos
(Steve Dudley)

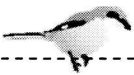
Geraadpleegde Bronnen:
<http://nl.wikipedia.org>
<http://www.angelfire.com/super2/greece/lesbosmap.html>

▲ Foto 12. Grauwe klauwier

Wij spraken met ...

Peter Zomer

Mark Sloendrecht

Naam> Peter Zomer **Woonachtig**> Eindhoven **Leeftijd**> 48 jaar **Lid sinds**> 1996
Actief> Stichting Stadsnatuur Eindhoven **Favoriete vogel**> Boomleeuwerik, vanwege zijn zang
Favoriete natuurboek> Dierenrijk Nederland van Fred Hazelhoff uit 1973. Het boek kreeg ik van mijn ouders op mijn verjaardag. Dit wakkerde mijn belangstelling voor de natuur aan. Er staan mooie foto's in, o.m. van Korhoenders die toen nog vrij veel voorkwamen in Nederland
Mooiste natuurmoment> In 1980, zag ik op een dag bij Klarenbeek (Gelderland) een wolk zwarte kraaien in de lucht. Ik dacht bij mijzelf: 'wat gebeurt daar?'. Dichterbij gekomen was deze groep een jonge zeearend aan het mobben. Ik was zeventien en het was mijn eerste waarneming van een 'vliegende deur'. Het was een heel bijzondere ervaring **Hotspot**> de IJssel, bij mijn geboorteplaats Zutphen.

In november 2010 sprak Mark Sloendrecht met Peter Zomer.

Peter is partner van Sanja en vader van Anne van negen en Milan van zeven jaar oud.

Heeft eigen bedrijf in management advies en training: Zomer & Cornelissen.

Onder het genot van een kopje koffie spraken wij over stadsnatuur, Servië en inventarisaties.

Vanwaar je interesse voor vogels en waarom vogelwerkgroep De Kempen?

Ik was zes jaar en mijn moeder wees mij op de meesjes in de tuin en vertelde over haar twee broers die actief vogelden. Mijn moeder komt uit Friesland en zij gingen kievitsnesten zoeken. Dat zij dat deden was altijd een verhaal dat tot mijn verbeelding sprak.

Op mijn zevende kreeg ik een poster met zangvogels voor aan de muur in mijn kamer, al deze soorten wilde ik ontdekken. Ik kreeg ook een gidsje "wat vliegt daar", ik ging toen in het park vogels kijken en ontdekte er een roodborst, boomkruiper en boomklever. Ik dacht eens een Alpenheggenmus te zien, tja dat kon helemaal niet maar ik was toen een kind van acht jaar oud en het bewuste vogeltje leek er op. In de derde klas van de lagere school heb ik samen met een vriendje een vogelboekje gemaakt compleet met nagetekende plaatjes en overgeschreven teksten. Eigenlijk begon het toen al.

Op mijn vijftiende gingen we met vakanties naar Duitsland en een jaar later naar Texel. Tijdens mijn wandelingen kwam ik vogels tegen die ik thuis niet zag, een grauwe klauwier bijvoorbeeld. Ik probeerde elke vogel op naam te brengen zonder dat ik de hulp van anderen kreeg, dat was soms best lastig. Vloog de vogel te vroeg weg dan wist ik het niet en dat was wel eens frustrerend. Op den duur kreeg ik met het bespieden van vogels meer handigheid. In 1979, op mijn zestiende ben ik gaan karteren voor SOVON. Ik was heel fanatiek en ging samen

met mijn vriend Douwe de natuur in. Ik was alleen daar mee bezig; had ik de eerste twee lesuren vrij dan bleef ik niet op mijn nest liggen maar dan was ik om 7.00 uur aan de IJssel. Voor een klein bedrag had ik een telescoop gekocht. Ik heb veel geluiden leren kennen, tegenwoordig doe ik zo goed als alles op geluid als ik vogel.

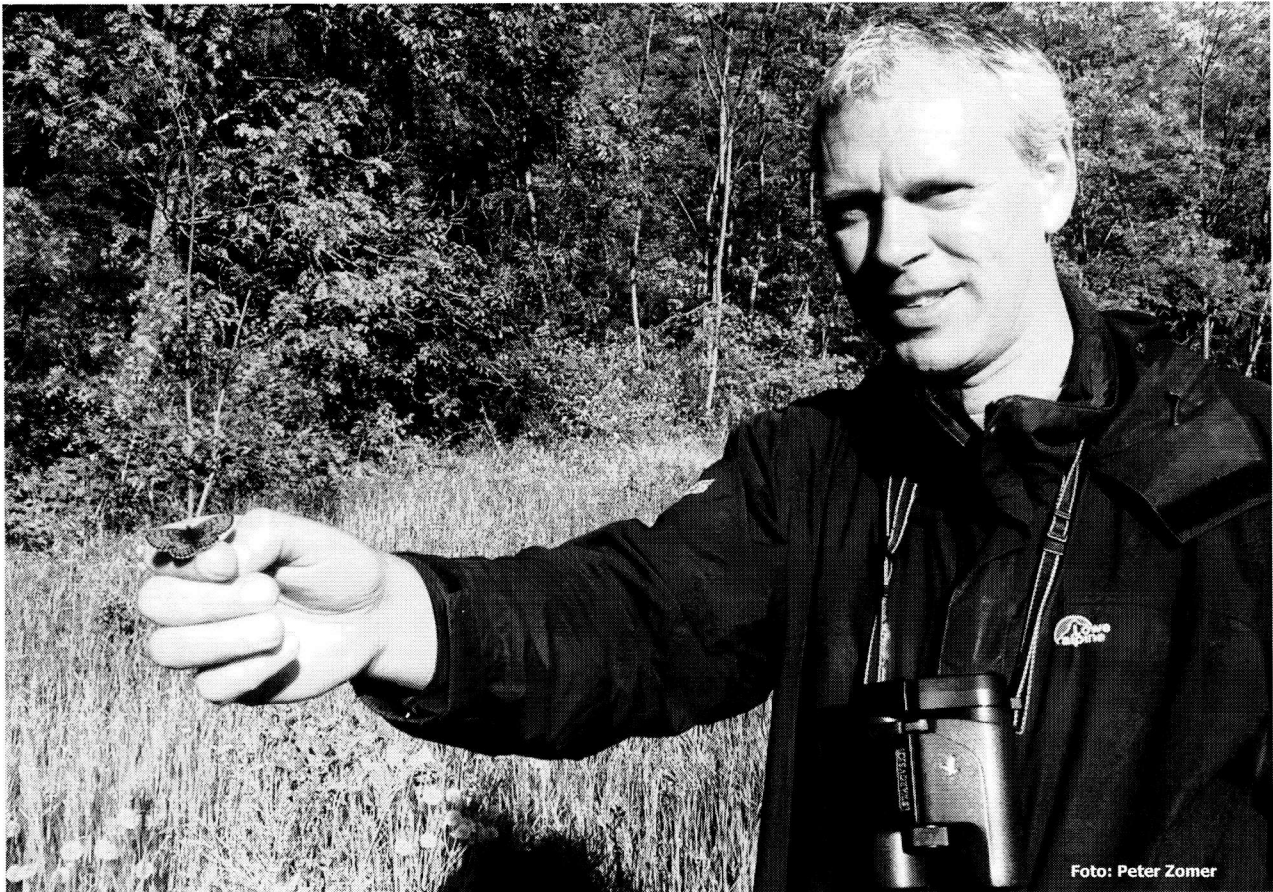
Ik was zoveel met de natuur bezig dat ik Natuur- en Landschapsbeheer ben gaan studeren in Velp. Hoewel ik daar nog ingenieur in ben geworden, ben ik nooit in die sector gaan werken. Ik vond psychologie toch interessanter, en heb daar mijn werk in gevonden.

In 1995 ben ik vanwege mijn eerste baan in Eindhoven gaan wonen. Ik kende hier geen gebieden. In 1996 reageerde ik op een advertentie van de vogelwerkgroep in het blad van de Vogelbescherming. Ik ben lid geworden en in de Blauwe Klauwier stonden ook waarnemingen. Zo had bijvoorbeeld Ton Geerts eens een Temmincks Strandloper gespot in het Soerendonks Goor. Het Soerendonks Goor was voor mij dan een plek om ook eens te gaan kijken. Gaandeweg ben ik gaan trektellen en werd ik gevraagd voor de nachtzwaluwinventarisatie in het Leenderbos.

Welke activiteiten onderneem je of heb je ondernomen in de vogelaarswereld, waar doe je zoal aan mee?

Enkele van mijn activiteiten zijn al genoemd zoals het trektellen en de nachtzwaluwinventarisatie. Tegenwoordig heb ik mijn bedrijf en mijn gezin, ik ben nu niet zo heel actief meer. Ik heb in 2002 voor de gemeente Eindhoven over een periode van vijf jaren gebieden geïnventariseerd. Dat waren parken en stadswijken. Ik doe van af het begin mee aan M.U.S. in drie postcodegebieden in Eindhoven. De P.T.T. telling doe ik voor SOVON, routes in Eindhoven en in Zutphen. Toen ik nog in Zutphen woonde (tot 1983) heb ik al vijf seizoenen geteld en sinds 2004 doe ik dezelfde

route weer. In die tijd zat er nog Bonte Kraai nu niet meer maar wel Baardman. De trektellingen in de Kempen waren samen met Gerrit Vink op de Strabrechtse Heide. De sfeer was er altijd erg goed. Genieten van wat er overkomt is belangrijk.

Nu ben ik penningmeester van de Stichting Stadsnatuur en inventariseer voor Natuurmonumenten vlinders en libellen bij de Kleine Beerze. Wat ik nu doe is te overzien, mijn functie bij Stadsnatuur is vooral bestuurlijk van aard, Frans Hijnen en Arjan Ooms zijn op het gebied van vogels veel actiever voor Stadsnatuur dan ik.

Je hebt afgelopen voorjaar aan de leden gevraagd om aan een georganiseerde vogelreis in Servië deel te nemen. Waarom dit initiatief en hoe waren de ervaringen tijdens deze vogelreis?

Mijn vrouw heeft een Servische moeder en we gaan heel vaak naar Servië. We gaan dan bij voorkeur in het voorjaar omdat de zomer er heet is. Als we gaan, ga ik ook vogels kijken en ik heb gidsen weten op te sporen via internet. Ze heten Milan Ruzic en Marko Šćiban. Ze zijn eind twintig en hebben biologie gestudeerd in Novi Sad. Deze stad ligt vlakbij ons logeersadres. Met Milan en Marko heb ik allerlei tochten gemaakt. Ze kennen de streek heel goed en zijn heel deskundig. Ik kan goed met ze opschieten, Engels is de voertaal. Ze doen veel aan vogelbescherming, ze horen tot de eerste vogelbeschermers in Servië. In Vršac hebben Milan en Marko een nestkastproject voor de Oeraluil. Vogelbescherming Nederland steunt hen o.a.

door een petitie te ondertekenen om een natuurgebied te behouden tegen de dreigende komst van een wintersportcomplex. Ze organiseren vogelreizen waarin ook aandacht is voor hun folklore en cultuur. Mijn vrouw komt oorspronkelijk uit de streek waar het nationaal park Fruška Gora ligt. In dat gebied komt de Keizerarend als broedvogel voor. De Draaihals is er een gewone soort die je gegarandeerd ziet in mei. Middelste Bonte Specht, Wielewaal, Appelvink zijn er algemeen. In de dalen leven Ortolanen en Grauwe Gorzen, en ook de Zwartkopgors. Er leven allerlei interessante insecten zoals het Vliegend Hert en wel honderd soorten vlinders. Dan is er de Donau met Kwak en Purperreiger en in de moerasbossen broeden Zwarte Ooievaar en Dwergaalscholver. Voor hen is de Kruisbek een zeldzame soort, toen ik die hoorde werden zij ook razend enthousiast. Kleine Vliegenvanger of Vuurgoudhaan zijn er ook zeldzaam. In Rosanda komen veel Ransuilen voor, ze tellen er de winterpopulatie op slaappleatsen. Helaas worden op de weg ook veel jagende uilen doodgereden. Milan heeft een baan bij BirdLife en is betrokken bij het opstellen van beschermingsmaatregelen in het kader van de toetreding van Servië tot de Europese Unie. Wat zij doen is ook pionierswerk, die jongens zijn heel goed!

Je neemt al jaren deel aan inventarisaties van nachtzwaluwen in het Leenderbos. Wat maakt deze telling interessant en zijn er verschillen met tien jaar geleden?

Wat ik heel speciaal vind is de schoonheid van de nachtzwaluw en van de avonden waarin je nachtzwaluwen gaat kijken. Soms vind ik het ook eng als ik in mijn eentje ben, dan loop ik daar en na half twaalf is het er echt wel heel donker. Een keer zag ik stropers bezig. Maar ik vind het ook erg mooi, bijvoorbeeld als de zanglijsters diep in de avond dan nog zingen. De schoonheid is het mooiste als de Nachtzwaluwen om je heen cirkelen. En het ontdekken van nieuwe plekken waar de soort voorkomt. Als je de populatie in 1998 vergelijkt met nu zijn het er veel meer, toen waren het twintig broedparen. Ook steeds meer mensen gingen helpen met inventariseren zoals Roel Winters, Jac Seijkens en jij. Na een paar jaar kon ik het niet meer combineren met mijn werk en jij hebt het toen overgenomen. Vanaf dat moment is het nog intensiever en grondiger aangepakt met veldkaarten en zonder geluidsrecorder. En zelfs zonder recorder vond je er veel meer. Misschien heeft de oorzaak te maken met de klimaatverandering? Het is ook niet echt een soort die met de trek wordt bejaagd. Misschien is de situatie in de overwinteringsgebieden verbeterd? Het zijn op dit moment zestig paren en dat is drie keer zoveel als in mijn tijd. Laten het er twee keer zoveel zijn omdat we ze toen niet allemaal meekregen. Dan nog is de populatie sterk toegenomen. In het Leenderbos zijn ook meer open plekken ontstaan, ook de corridors zijn gunstig voor de populatie.

Je neemt deel aan de Overleggroep Stadsvogels en Vleermuizen Eindhoven. Wat doet deze overleggroep en op welke wijze zet jij je in voor vogels en natuur in Eindhoven?

Frans Hijnen en ik zitten in het zelfde netwerk. Leonard Schrofer is stadsecoloog van de gemeente en bovendien voorzitter van IVN Eindhoven. Leonard wil activiteiten rond stadsnatuur en vogels bundelen en dus heeft hij een paar mensen uit het veld uitgenodigd die hij

kent. Ik ken Leonard als voorzitter van Stadsnatuur. Leonard heeft o.a. Wil de Veer, Frans Hijnen, Arjan Ooms en Chris Mulder gevraagd. Enkele van hen zijn lid van onze vogelwerkgroep, Leonard belegt een vergadering en bespreekt projecten die binnen de stadsgrenzen van Eindhoven gestalte kunnen krijgen. De neststenen voor Gierzwaluwen bijvoorbeeld, een nestkast voor de Slechtvalk op de Vestedatoren. Wil heeft dat nu voor elkaar gebokst en dat is daarvoor niemand gelukt. Bescherming van de Huismus wordt daar ook besproken, maar daarover kunnen Arjan en Frans veel meer vertellen. Ik ben niet zo actief, hooguit in bestuurlijke zin, ik ben penningmeester van Stadsnatuur.

Sinds enkele jaren bestaat het Meetnet Urbane Soorten of te wel telling M.U.S. van SOVON. Welke vogelsoorten tel je zoal in de stad en in welke aantallen?

Ik heb drie postcodegebieden en ik tref altijd aparte soorten op de routes. Vorig jaar had ik een zingende koperwiek op de begraafplaats aan de Jacobslaan. Een IJsvogel bij de vijver van het verzorgingshuis, of een Appelvink. Een Grote Gele Kwikstaar heb ik ook wel eens. Een Slechtvalk op de Vestedatoren, een Grasmus zingend langs de Spoorlaan. Vroeg in het voorjaar tref ik de trekkers zoals Fitis, Koperwiek en Sperwer. De Huismus tref ik in de hoogste aantallen aan. Op elk telpunt tref ik Koolmees, Houtduif en Merel, die zijn het algemeenst. Ook de Gierzwaluw tref ik veelvuldig aan, soms in groepen van wel veertig of vijftig exemplaren. Tjiftjaf, Heggenmus en Zwartkop tref ik op vijf van de twaalf punten aan. Wat mij opvalt zijn de lage aantallen van de Spreeuw, ik zie ze bijna niet, terwijl je het wel zou verwachten. Zwarte kraai en Kauw doen het goed. De Gierzwaluw heeft het zwaar omdat veel wijken worden gerenoveerd. De Houtduif en Koolmees doen het goed, de aantallen Houtduiven in de stad zijn zelfs spectaculair te noemen.

Er zijn veel mogelijkheden om gegevens over de natuur op internet uit te wisselen of te raadplegen. Welke website voldoet het meest aan jouw interesse en waarom?

www.waarneming.nl. Dat is de site waar ik het vaakst heen ga en de site www.vogelsindekempen.nl. Ik bezoek waarnemingssites en op 'waarneming.nl' let ik vooral op vlinders en libellen. Ik ga nooit meer speciaal naar vogels kijken behalve in de winter. Ik voer geen waarnemingen in, dat kost me gewoon teveel tijd. Als ik naar het Veeven ga tel ik twintig soorten vlinders en libellen. Ik vind M.U.S. al veel werk, ik doe dat wel en direct na de telling voer ik dan de gegevens in. Ik doe ook nog de VWG wintertelling in het buitengebied. Ik ben trouwens ook niet zo'n internetter, ik ken niet zo veel sites.

Als je jonge of nieuwe vogelaars zou mogen enthousiasmeren op welke wijze zou je dat dan doen?

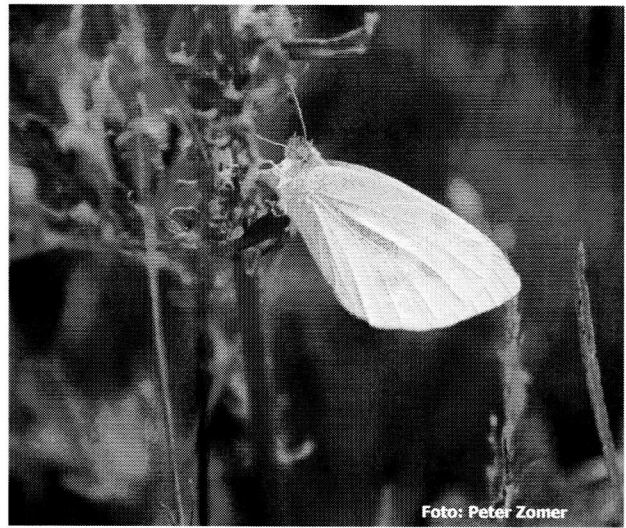
Gewoon meenemen het veld in, daar gebeurt het! Ik zou excursies houden, ik weet veel dus 'be my guest'. Ik vond met een excursie meegaan vroeger ook mooi, al deden die gelegenheden zich weinig voor. Vroeger in mijn jeugd was er ene meneer Overmulder hij was terreinbeheerder van de algemene begraafplaats in Zutphen en wist veel. Dan ging je met hem mee en die man wees alles aan. Dan had je een Kleine Zwaan op de IJsbaan. Mijn ooms hebben mij ook geïnspireerd.

In de zomermaanden inventariseer je ook libellen en vlinders. Waarom kies je- naast vogels - voor deze insecten? Inventariseer je jaarlijks een bepaald gebied?

2006 Was een hete zomer en juli is een saaie maand: de vogels zijn stil en er zijn weinig soorten. Je kunt wel een gebied ingaan maar treft er de gewone soorten. In die zomer van 2006 kwam er een Koninginnepage in onze tuin en ik dacht weet je wat ik koop een vlinderboekje. In juni zijn er veel vlinders dus ben ik vlinders gaan bestuderen. Libellen ben ik om dezelfde reden in 2007 gaan inventariseren. Ik kwam ook vogelaars tegen die – zoals Frank Neijts – daar al mee bezig waren. Zij hadden kennis over interessante gebieden voor zeldzame soorten. Zo heb ik in korte tijd veel soorten ontdekt, in Brabant zijn er diverse mooie terreinen, zoals de Kampina, Keersop, Moerputten en Veeven. Ik hoef voor libellen niet vroeg op en ga alleen met mooi weer. In die mooie gebieden krijg ik de vogels er gratis bij. Ik bezoek het Veeven hier in de buurt vaak, daar zit bijvoorbeeld de Gevlekte Witsnuitlibel. Als vast gebied inventariseer ik de Kleine Beerze, elke maand ga ik een middag er heen. Ik zie er de Kleine Parelmoervlinder of de Vroege Glazenmaker. In het najaar trof ik er de Bruine Glazenmaker en Beekoeverlibel. Frank Neijts had daar nog de Zuidelijke Oeverlibel. Veel voorkomende soorten zijn er: de Gewone Oeverlibel, Grote (red.) Keizerlibel, Watersnuffel en Lantaarntje. Het is niet lastig om libellen te inventariseren. Vogelaars kunnen dat heel snel leren want de kenmerken zijn eenvoudig. Als je eenmaal de ervaring hebt zie je vrijwel direct wat je hebt. Met een simpel kijkertje kun je inventariseren. Het word pas lastig als je naar de Eifel gaat dan heb je dertig soorten vlinders op één dag. Ja en dan krijg je de vogels er ook gratis bij. ■

Foto: Peter Zomer

Met "Wij spraken met..." is een oude rubriek nieuw leven ingeblazen. Leden spreken in deze rubriek over hun persoonlijke drijfveren, achtergronden en passie van het vogels kijken.

In een volgende uitgave is Alfonso Gil Cantabrana gevraagd te spreken. **Wij danken Peter Zomer** voor zijn openhartig gesprek met ons.

Geslaagd broedgeval van Zwarte wouw (Milvus migrans) in zuidoost Brabant

Pieter Wouters en Wil de Veer

Foto: Marijn Heuts

Op 21 juni 2011 kwam er een mail binnen van een beheerder van Brabants Landschap met de vraag of ik eens wil gaan kijken in een van hun gebieden waar hij al meerdere malen een zwarte wouw had gezien.

Omdat ik niet veel ervaring heb met broedende zwarte wouwen ben ik eerst maar gaan proberen om artikelen op te zoeken. (Zie literatuur). Omdat Wil de Veer ook in het gebied actief is werd ook hij op de hoogte gebracht.

Hij was al een tijd niet meer ter plekke geweest en had de zwarte wouw er nog niet gezien. Een afspraak werd gemaakt om op maandag 27 juni samen te gaan kijken.

Aangezien het bij mij toch wel kriebelde besloot ik om op vrijdag 24 juni al te gaan kijken. Vrijwel meteen kwam er een zwarte wouw met een kleine prooi aanvliegen. De vogel dook weg achter een stel populieren. Meteen er achteraan om een eventueel nest zo wel heel gemakkelijk te kunnen opsporen. Helaas, niets gevonden!

Toch maar even verder het gebied ingelopen. Nu zag ik daar weer een zwarte wouw met prooi. De vogel vloog nu van de andere kant de populieren in. Meteen kwam er een tweede wouw door de populieren aanvliegen om de prooi aan te nemen en er mee te verdwijnen.

Hier moest toch een nest zitten dus weer gaan kijken, maar weer niets gevonden. Omdat we maandag toch terug zouden komen en een van de wouwen constant boven me hing werd het gebied snel verlaten om er zeker van te zijn dat eventuele verstoring tot een minimum beperkt zou blijven.

Op maandag 27 juni zagen we bij aankomst meteen een wouw met prooi de populieren invliegen op de plek waar dat vrijdag ook tweemaal gebeurde. Toen we dichterbij kwamen zat de wouw in een van de bomen volop te roepen. Besloten werd om het geheel op gepaste afstand te gaan observeren.

Plots was er paniek! Een vrouwtje havik (Accipiter

gentilis) vloog door de populieren en werd meteen door een zeer fel reagerende wouw verjaagd. Iets wat de havik duidelijk niet had verwacht!

We zagen de wouw terugkeren maar konden niet goed zien waar hij bleef. Daarom werd besloten om de populieren een voor een af te zoeken. Al vrij snel vonden we een klein nest met een roofvogel erop. Er was een stukje van de staart en de rug te zien. Maar op het nest lag geen plastic of iets dergelijks. Zou het wel een wouw zijn die op het nest lag of was het misschien een wespindief want deze werd hier ook regelmatig gespot?

Maar dan zou er op het nest toch wel iets van vers loof te zien moeten zijn. Omdat van deze kant geen goed zicht op het nest was werd besloten om aan de andere kant van het perceel te gaan kijken. Daar werd alles snel duidelijk. Het betrof het nest van de zwarte wouw met daarop twee jongen waarvan we de leeftijd op tien dagen schatten.

De daarop volgende weken hebben we het nest regelmatig

Foto: Marijn Heuts

bezocht om er zo zeker van te zijn dat alles goed zou verlopen. Ook konden we op die manier onze kennis over broedende zwarte wouwen opvijzelen. Er werd een uitkijkpost ingericht in een wilgenkoepel die op zo'n tachtig meter van het nest stond.

Van hieruit kon met de telescoop het nest goed in de gaten worden gehouden. Het nest zat in een volwassen populier (*Populus spec*) op zo'n 21 meter hoogte. Waarschijnlijk was het een oud nest van een zwarte kraai (*Corvus corone*) dat door de wouwen iets was uitgebouwd. Eerlijk gezegd hadden we een groter nest verwacht. De afmeting was net groot genoeg voor twee jongen.

Je kon zien dat het nest er steeds slechter uit ging zien gedurende de periode dat de jongen er in zaten. Dit duidt erop dat de ouders geen nieuwe takken meer aanbrachten. Tijdens de observaties is ook geen enkele keer een wouw gezien die een verse tak naar het nest bracht.

Zwarte wouwen zijn zorgzame

ouders. Zo gauw we in de buurt van het nest kwamen, steeds op geruime afstand, kwam een van de ouders aanvliegen om de zaak in de gaten te houden. Meestal gebeurde dit van grote hoogte maar soms werd er fel gealarmeerd. De vogel kwam dan omlaag en maakte een fluitend geluid. Ook het verjagen van het vrouwtje havik toonde al aan dat ze niet voor een kleintje vervaard zijn.

Aangezien het nest op een soort van eiland zat was het niet makkelijk om onder de nestboom te gaan kijken. Tweemaal (8 en 29 juli) is Pieter onder het nest gaan kijken of er prooiresten en/of braakballen te vinden waren. De enige prooi die gevonden werd was een Egel (*Erinaceus europaeus*), die een paar meter onder het nest in de takken hing. Deze prooi was een paar dagen daarvoor gebracht maar werd net voordat de ouder op het nest kon landen verloren. Verder was er, op heel veel poepspeeters na, niets te vinden.

Geen enkele keer was duidelijk te zien wat voor prooi werd

aangevoerd. De ouders kwamen altijd vanaf de oostkant met een prooi aanvliegen. Vanuit onze positie werden de ouders pas op het laatste moment zichtbaar, zodat het voeren voor ons iets te snel ging. Eenmaal is er een vogelprooi aangevoerd die iets groter leek dan een merel.

Verder waren het allemaal kleinere prooien in de categorie muis. Eenmaal kwam een ouder met een kleine prooi aanvliegen. De vogel landde op het nest, liet de prooi los en door de telescoop was nog net het doorslikken van de prooi door een van de jongen te zien.

Van de jongen zijn geen biometrische gegevens verzameld kunnen worden omdat Brabants Landschap geen toestemming gaf om de jongen te ringen. Mede vanwege het feit dat de nestboom zonder groot gevaar voor de klimmer ook niet te beklimmen was. Het nest zat in een zijtak (ø 30-20cm) die uitgegroeid was als hoofdstam. De eigenlijke hoofdstam was er niet meer en daardoor zat het nest zo'n vier meter uit de stam. Daar kwam nog bij dat

Foto: Marijn Heuts

aan het begin van de zijtak een grote bonte specht (*Dendrocopos major*) een hol had uitgehakt.

Zoals eerder aangegeven schatten we de jongen bij de nestvondst op zo'n tien dagen. Dit bleek later niet slecht geschat. Het oudste jong, dat

een stuk actiever was dan de jongste, werd op 26 juli voor het eerst op een tak buiten het nest gezien. Op 29 juli waren beide jongen niet meer in de directe omgeving van het nest en dus echt uitgevlogen.

In de handleiding veldonderzoek roofvogels

wordt voor de broedduur 34 dagen aangehouden en voor de fase dat de jongen in het nest zitten, 42 dagen. Terug rekenend zou dat betekenen dat er rond 13 mei is begonnen met de eileg en dat de jongen rond 16 juni uit het ei zijn gekropen. ■

Foto's: Wil de Veer

Literatuur

Bijlsma R.G.	1997	Handleiding veldonderzoek roofvogels KNNV Uitgeverij, Utrecht
Bijlsma R.G.	1993	Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels Schuyt & Co. Haarlem
Don H.	2006	Nieuw voor Limburg: Broedgeval van Zwarte wouw te Stevensweert Limburgse Vogels 16:19-23
Schoppers J.	2000	Mislukt broedgeval van de Zwarte wouw <i>Milvus migrans</i> langs de IJssel bij Doesburg in 2000 Takkeling 8(3), 189-198

Wulp met kleurringen (deel 2)

Pieter Wouters

In de vorige Blauwe Klauwier heb ik een stukje geschreven over een wulp die zich ophield in het Beleven met kleurringen aan de poten. Tevens was dit een oproep aan weidevogelaars om op te letten op wulpen met kleurringen. Helaas is er geen andere wulp met kleurringen waargenomen.

De 'Beleven wulp' werd op 16 juni voor het laatst gezien. Hij liep toen met zijn vrouw en twee halfwas jongen in een grasland aan de westkant van het gebied. Enkele dagen later heb ik nog gezocht of ik ze terug kon vinden maar ze waren onvindbaar.

Na mijn gegevens te hebben doorgegeven aan Niall Burton kreeg ik de volgende mail terug:

Dear Pieter

Many thanks for the update of the story - it's great to hear that the bird did successfully breed!

You'll be pleased to also hear that the bird has now been seen three times back on the Severn Estuary this autumn, close to where it was caught and colour-ringed in September 2010. As Curlews are usually long-lived and site-faithful, there should be a good chance that it will return to the Netherlands to breed in the same area next year too.

With thanks again and very best wishes,

Niall

Nu maar hopen dat de wulp volgend jaar weer terugkomt op zijn stek. ■

Euro Birdwatch

2 oktober 2011

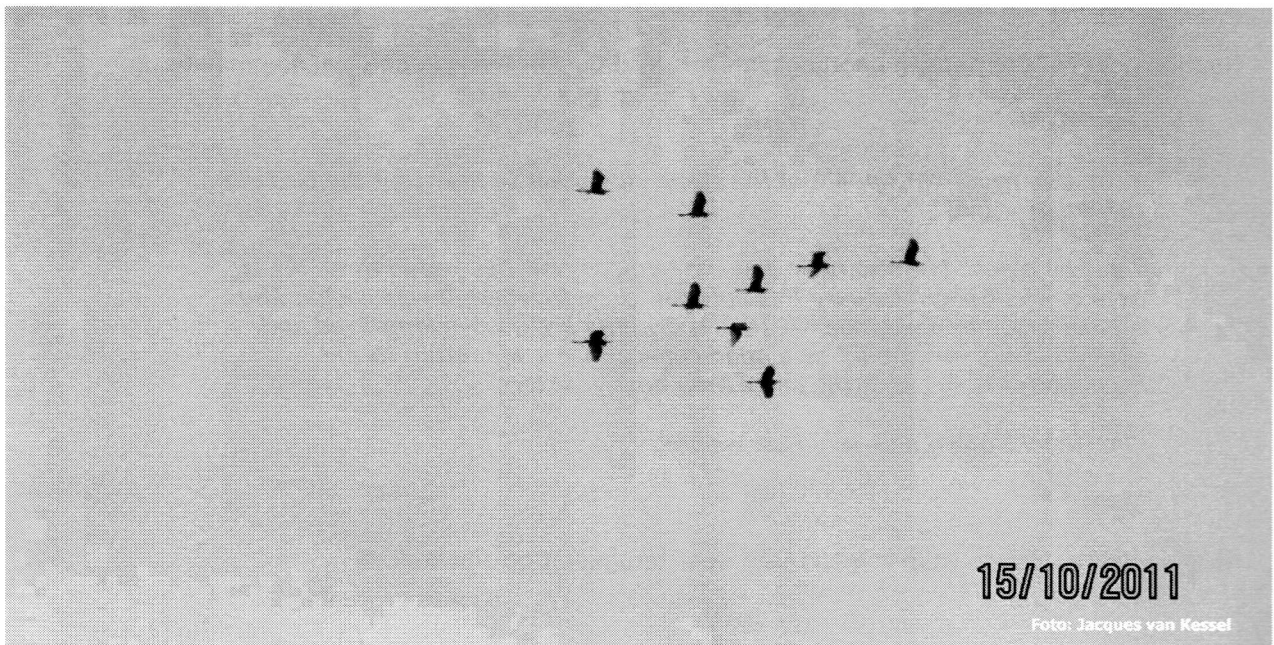
Jacques van Kessel

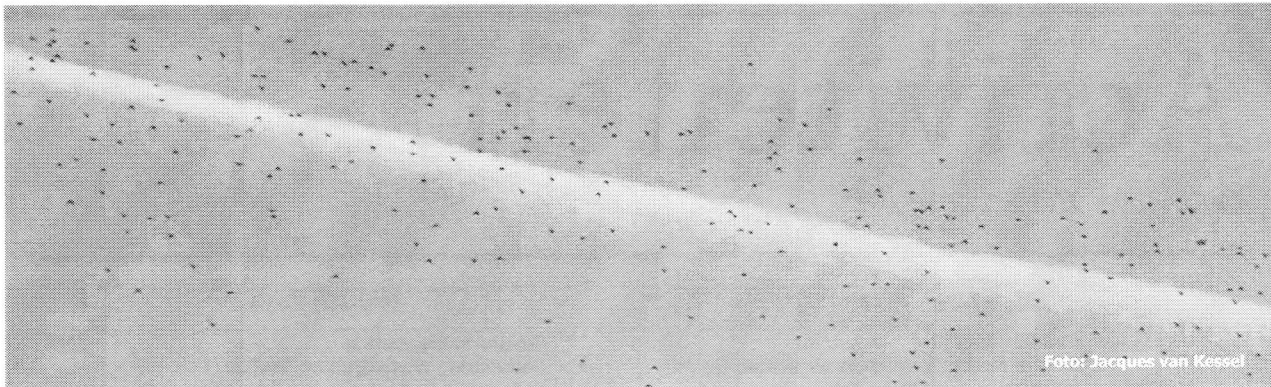
Op 2 oktober 2011 hebben wij als Vogelwerkgroep de Kempen meegewerkt aan de vogeltrekteldag die was georganiseerd door Vogelbescherming Nederland en Bird Life. In heel Nederland waren telposten die dag bezig om vogels te tellen.

We hadden een VWG telpost ingericht in de Dommelbeemden Veldhoven van 07.00 uur tot 15.30 uur. Een gebied waar veel beschermde eigendommen liggen van Natuurmonumenten.

Er was erg veel belangstelling van de leden van onze Vogelwerkgroep voor deze teldag. Het aantal bezoekers was ongeveer 15-20 personen en dat is niet slecht voor zo'n mooie oktober zondag.

Uiteraard werd op deze Bird Life dag ook de hele dag geteld op de telpost Strabrechtse Heide door Robert Kastelijn, en de telpost Patersgronden door Wim Deeben en Toos Deeben.

< Resultaten >

Het weer was eigenlijk te mooi voor een goede trekteldag, als het een keer flink heeft gevoren dat ontstaan er meestal veel meer vogeltrekbewegingen. De volgende soorten werden gezien:

grauwe gans	8
aalscholver	59
buizerd	4
sperwer	1
torenvalk	1
stormmeeuw	5
kokmeeuw	88
witte kwikstaart	28
vink	185
kneu	17
keep	1
veldleeuwerik	13
geelgors	2
rietgors	2
ringmus	22
sijs	13
graspieper	33
zanglijster	95
groenling	12
houtduif	171
holenduif	11
heggenmus	2

Ter plaatse waargenomen:

slechtvalk	1
buizerd	5
havik	1
blauwe reiger	4
Boomkruiper	1
kleine bonte specht	1
groene specht	1
kauw	45
zwarte kraai	29
roodborsttapuit	5
spreeuw	26
vlaamse gaai	10
ekster	26

< VWG deelnemers >

Harrie van der Leij, Bjorn van Gestel, Hans Schrader, Hans Hermans, Bep Janssen, Wilma Meurs, Peer van de Akker, Harrie van der Leij, Piet van der Krieken, Huug de Waardt, Mark Sloendregt, Jos van Aspert, Wim Deebe, Toos Deebe, Robert Kastelij, en Jacques van Kessel. ■

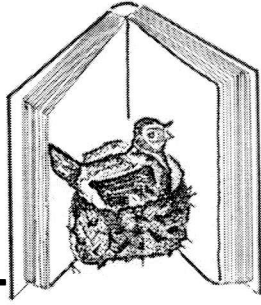
Activiteiten

Overzicht 2012

januari 2012		februari 2012	
5	Bestuursvergadering	2	Bestuursvergadering
7	Klapekstersimultaantelling Strabrechtse Heide	11	Contactdag Oost-Brabant VWG's
7-22	Wintertelling in agrarische gebieden	24	Ledenbijeekoms / lezing Ronald van Harxen van organisatie STONE over Steenuil
14/15	Tweede bekendtelling	25	Schoonmaken nestkasten Koningshof
21/22	Nationale Tuinvogeltelling	25	Steenuilinventarisatie
27	Jaarvergadering / Lezing Jeroen Reneerkens over onderzoek naar Drieteenstrandloper	25	Slaapplaatstelling Grote zilverreiger
28	Slaapplaatstelling Blauwe kiekendief	25	Slaapplaatstelling Blauwe kiekendief
maart 2012		april 2012	
1	Bestuursvergadering	1	Vervolg weekend naar de Ardennen
3	Excursie naar Zuid-Limburg o.l.v. Arjan Ovaa (Limburgs Landschap)	1	Start eerste telperiode MUS (tot 30 april)
..	Controle nestkasten Bosuilen	5	Bestuursvergadering
..	Vogeltrektellingen	15	Start inventarisatie Grote gele kwikstaart
10/11	Derde Bekentelling	..	Controle nestkasten Bosuilen
..	Controle nestkasten golfbaan en papegaaicentrum	..	Vogeltrektellingen
23	papegaaicentrum	..	Start kolonievogeltellingen
24	Ledenbijeekoms / lezing Charles van Zwol	27	Ledenbijeekoms / lezing Ben Jacobs over predatieonderzoek weidevogels Rouwven
30/31	Slaapplaatstelling Blauwe kiekendief	28	Eerste controle nestkasten Koningshof
..	Weekend naar de Ardennen	28	Eerste controle nestkasten golfbaan en papegaaicentrum
mei 2012		juni 2012	
3	Bestuursvergadering	7	Bestuursvergadering
15	Start tweede telperiode MUS (tot 15 juni)	9	Derde controle nestkasten Koningshof
15	Start Nachtzwaluwinventarisatie Leenderbos en Grote Heide (tot 10 augustus)	9	Derde controle nestkasten golfbaan en papegaaicentrum
19	Tweede controle nestkasten Koningshof	15	Start derde telperiode MUS (tot 15 juli)
19	Tweede controle nestkasten golfbaan en papegaaicentrum	..	Start Wespndievenonderzoek
..	Inventarisatie Ransuil	..	Nachtzwaluwinventarisatie Leenderbos en Grote Heide
25	Ledenbijeekoms / excursie	..	Controle nestkasten Kerkuil en Steenuil
26	Controle nestkasten Kerkuil en Steenuil	22	Inventarisatie Ransuil
		..	Ledenbijeekoms / simultaantelling Nachtzwaluwin Leenderbos
juli 2012		augustus 2012	
5	Bestuursvergadering	..	Nachtzwaluwinventarisatie Leenderbos en Grote Heide
..	Start Huiszwaluwinventarisatie	..	Wespndievenonderzoek
..	Nachtzwaluwinventarisatie Leenderbos en Grote Heide	24	Ledenbijeekoms / vakantiefoto's
..	Wespndievenonderzoek		
28	Simultaantelling Wespndief		
september 2012		oktober 2012	
6	Bestuursvergadering	4	Bestuursvergadering
..	Vogeltrektellingen	6	Euro Birdwatch
28	Ledenbijeekoms / lezing	..	Vogeltrektellingen
		26	Ledenbijeekoms / lezing Piet van Hout over steltlopers
november 2012		december 2012	
1	Bestuursvergadering	6	Bestuursvergadering
..	Slaapplaatstelling Grote zilverreiger	..	Slaapplaatstelling Grote zilverreiger
..	Eerste Bekentelling	28	Ledenbijeekoms / Mystery birds
..	Vogeltrektellingen	29	Slaapplaatstelling Blauwe kiekendief
23	Ledenbijeekoms / fotowedstrijd - thema: <i>Natuur in de Kempen</i>		
24	Slaapplaatstelling Blauwe kiekendief		

De nog niet bekende data en het laatste nieuws wordt vermeld in de maandelijkse convo, voor deelname of meer informatie omtrent activiteiten kan contact worden opgenomen met de betreffende coördinator. Zie hiervoor rubriek *Commissies, werkgroepen en coördinatoren* verder in deze Blauwe Klauwier.

Leesvoer

Tijdschrift: Limburgs Landschap

Hand aan de schop – Natuurherstel
Weerterbos slaat brug naar België.

Limburgs Landschap II - 3 Jaargang 38 -
pp. 26-28 .

Tijdschrift: de Levende Natuur.

Themanummer: Genetica in natuurbeheer

'Genetica in natuurbeheer': hoe ver staan we anno 2011?
M. Hoffmann

Aandacht voor genetische aspecten in natuurbeheer
P. Breyne & J. Mergeay

Genetica in het natuurbeheer: een onderschat werkinstrument
H.P. Koelewijn & A.T. Kuiters

Hoe fragmentatie en genetische erosie het aanpassingsvermogen en
de overlevingskans van populaties ondermijnen: experimentele evidentie
R. Bijlsma, J. Bakker, D. Joubert & M.E.C. van Rijswijk

Genetisch onderzoek van zoetwatervissen ten dienste van natuurbeheer
*J.A.M. Raeymaekers, K. De Gelas, A. Kobler, M.H.D. Larmuseau, G.E. Maes,
J.K.J. Van Houdt, W. Van Neer & F.A.M. Volckaert*

Routinematige screening van genetische barcodes bij
groene kikkers legt verborgen invasies bloot
J. Mergeay, G. Holsbeek, F.A.M. Volckaert, L. De Meester

Spontaan herstel van zachthout-ooibos: complicaties door
verspreiding en vermenging van genen bij populieren
A. Vanden Broeck & S.M.G. de Vries

Genetische verbondenheid en diversiteit bij Huismussen:
van het platteland naar de stad
C. Vangestel, J. Mergeay & L. Lens

Milieu en Genetica, twee zijden van dezelfde natuurbeheermedaille
P. Verger & N.J. Ouborg

Door studenten/promovendi
R. Kentie, R. Radersma & J. Ouweland

Wegwijzer

Bekentelling	Ben Jacobs
Bosuil	Pieter Wouters
Feestcommissie	Edwin van de Werf en Piet van Happen
Grote gele kwikstaart	Robert Kastelijn
Huiszwaluw	Wim Deebe
Kerkuil	Mark Sloendregt en Sjors de Kort
Klapekster	Pieter Wouters en Piet van Happen
Kolonievogels	Pieter Wouters e.a.
Nachtzwaluw	Mark Sloendregt
Nestkasten Koningshof	Jan Wouters
Nestkasten Golfbaan Welschap	Wil de Veer
Nestkasten Papegaaienpark N.O.P.	Wil de Veer
Nesthulp Grote gele kwikstaart	Frans Hijnen en Wil de Veer
Oeverzwaluwwand Reusel	Pieter Wouters
Ornis (digitaal waarnemingsarchief)	Tom Heijnen
Public Relations	Wil de Veer
Roofvogelonderzoek (WRN)	Pieter Wouters
Slaapplaatstelling Blauwe kiekendief	Pieter Wouters
Slaapplaatstelling Grote zilverreigers	Robert Kastelijn
Slechtvalkonderzoek	Jacques van Kessel
Stichting Stadsnatuur Eindhoven	Peter Zomer namens vogelwerkgroep De Kempen
Steenuil	Wil de Veer
Vogel Initiatief Brabant (VIB)	Pieter Wouters
Vogels in Brabant	Henk Sierdsema
Vogeltrektelposten	Wim Deebe en Robert Kastelijn
Website	Pieter Wouters
Weidevogelbescherming	Ben Jacobs
Wespendief	Jacques van Kessel
Wetlandwacht Vogelbescherming	Piet van Happen
Wintertelling	Pieter Wouters

Vogelopvang en bescherming in de Kempen

Vogelopvang Toon de Smit

info@vogelasiel-someren.nl
<http://www.vogelasiel-someren.nl/>
 Tel.: 0493 – 493 564

Melding verstoring buitengebied

Provinciale milieuklachtencentrale
 24 uur per dag bereikbaar Tel.: 073 – 681 28 21

Dierenambulance Eindhoven eo / meldkamer dieren noodhulp

Tel.: 0900 – 112 0000

Bestuursleden van vogelwerkgroep De Kempen

Voorzitter

Jan Kolsters
 De Locht 16
 5504 KD Veldhoven
 Tel.: 040-2538248

Secretaris

Hetty Fokkens
 Kermisberg 6
 5508 DW Veldhoven
 Tel: 040-2543077

Penningmeester

Piet van der Krieken
 Molenpad 6
 5524 BD Steensel
 Tel.: 0497-512414

Biologisch secretaris

Pieter Wouters
 Lensheuvel 37
 5541 BA Reusel
 Tel.: 0497-643049

Algemeen lid

Alfonso Gil Cantabrana
 Eijervan 24
 5646 JL Eindhoven
 Tel.: 040-2425404

Algemeen lid

Jacques van Kessel
 Evestraat 18
 5503 XN Veldhoven
 Tel.: 040-2531211

Algemeen lid

Mark Sloendregt
 Middelberg 23A
 5508DM Veldhoven
 Tel: 040-2543287

Vogelwerkgroep De Kempen

Vogelwerkgroep De Kempen beoogt bezig te zijn met vogelstudie in de Kempen, teneinde de kennis over de in het wild levende vogels te vergroten en een bijdrage te leveren aan de bescherming van deze vogels in hun milieu. Hiernaast is ruimte voor andere activiteiten zoals: natuurstudie in ruimere zin; voorlichting; educatie en beheerswerkzaamheden.

Secretariaat/Postadres

Vogelwerkgroep De Kempen
Kermisberg 6
5508 DW Veldhoven

E-mail

vwgkempen@hetnet.nl

Homepage

www.homepages.hetnet.nl/~vwgdekempen

Lidmaatschap

Het lidmaatschap kan men verkrijgen door zich te wenden tot het secretariaat van Vogelwerkgroep De Kempen.

De contributie bedraagt € 30,- per jaar.

Gezinsleden betalen € 15,-.

Studenten en 65-plussers betalen € 25,-.

Donateurs

Donateurs die de vogelwerkgroep willen steunen zijn van harte welkom.

Bij een donatie van € 15,- of meer, krijgt u dit verenigingsblad een jaar lang toegezonden.

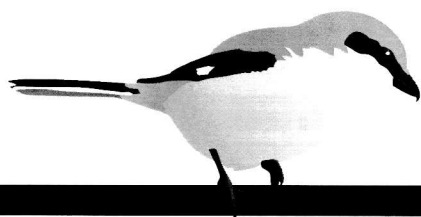
Betaling van contributie of donatie kan geschieden door storting op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep De Kempen, onder vermelding van 'contributie' of 'donatie'.

Inhoud

- 2 Vogelvaria**
- 8 Webnieuws**
- 10 Nestkastverslag steenuilen in de Kempen 2005-2010**
Wil de Veer
- 13 Een halve eeuw broedvogelonderzoek in de Malpie**
René van Gompel
- 19 Natuureiland Lesbos**
Wim Deeben
- 26 Wij spraken met... Peter Zomer**
Mark Sloendrecht
- 31 Geslaagd broedgeval van zwarte wouw (*Milvus migrans*) in zuidoost Brabant**
Pieter Wouters en Wil de Veer
- 35 Wulp met kleurringen (deel 2)**
Pieter Wouters
- 36 Eurobirdwatch 2011**
Jacques van Kessel
- 38 Activiteiten**
- 39 Leesvoer**
- 40 Wegwijzer**

Vogelwerkgroep De Kempen is opgericht in 1974 en houdt zich bezig met het bestuderen van de vogels die in het wild in de Kempen (Zuidoost Brabant) voorkomen. Van een klein groepje bevriende vogelaars groeide de werkgroep uit tot een veelzijdige en actieve organisatie van ongeveer 80 leden. De Klapekster (streeknaam 'Blauwe Klauwier') dient als logo.